

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ENERJİ YÖNETİCİLİĞİ ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ELEKTRİK DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİ &
DİCLE EDAŞ VE BATMAN İLİ ÖZELLEŞTİRME ÖRNEKLEMİ**

İhsan DEMİR

**OCAK-2025
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ENERJİ YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ELEKTRİK DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİ &
DİCLE EDAŞ VE BATMAN İLİ ÖZELLEŞTİRME ÖRNEKLEMİ**

İhsan DEMİR

**Danışman
Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL**

Diğer Jüri Yeleri

Doç. Dr. Mehmet Rıda TÜR

Dr. Öğr. Üyesi Davut ÖZHAN

**OCAK-2025
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

İhsan DEMİR tarafından hazırlanan “Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri & Dicle
Edaş Ve Batman İli Özelleştirme Örnekleme ” adlı tez çalışması 24 / 01 / 2025 tarihinde
aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Enerji Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Mehmet Rıda TÜR

.....

Danışman

Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Davut ÖZHAN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabullendiğimi bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I declare that all the information in this thesis has been obtained within the framework of ethical behavior and academic rules, and that the source of any statements and information that do not belong to me in this study prepared in accordance with the thesis writing rules has been fully cited, and I declare that I accept all kinds of legal responsibility in case of any contrary situation.

İhsan DEMİR
Tarih: 02.01.2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELEKTRİK DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİ & DİCLE EDAŞ VE BATMAN İLİ ÖZELLEŞTİRME ÖRNEKLEMİ

İhsan DEMİR

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Enerji Yönetimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL

2025, 55 Sayfa

Bu çalışma, Türkiye’deki elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilme sürecini ele alarak, bu dönüşümün verimlilik, hizmet kalitesi ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından etkilerini değerlendirmektedir. Özellikle Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. ve Batman iline odaklanan bu araştırma, özelleştirme öncesi ve sonrası dönemlere ait elektrik tüketimi, kayıp-kaçak oranları ve tahsilat performansları gibi temel göstergeleri analiz etmektedir. Çalışmada, sektördeki reformların altyapı yatırımları üzerindeki rolü incelenerek, özelleştirmenin bölgesel farklılıklar bağlamında nasıl şekillendiği tartışılmaktadır.

Araştırma kapsamında, enerji sektöründe özelleştirmenin olumlu ve olumsuz yönleri nicel ve nitel verilerle desteklenerek ele alınmıştır. Ancak, özelleştirme sürecine dair hedeflerin büyük ölçüde ekonomik ve politik faktörlere bağlı olarak şekillendiği, dolayısıyla bu hedeflerin öznel nitelikte olduğu görülmektedir. Bu durum, yapılan değerlendirmelerin belirli kısıtlar altında gerçekleşmesine neden olmakta ve özelleştirmenin başarısının nesnel ölçülerle çerçevesinde tam anlamıyla ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Elde edilen bulgular, özelleştirme sürecinin hizmet kalitesini ve tahsilat oranlarını artırdığını ancak süreç yönetiminde karşılaşılan zorluklar nedeniyle bazı bölgelerde sürdürülebilirliğin sağlanmasında eksiklikler olduğunu göstermektedir. Çalışma, elektrik dağıtım sektöründe etkin bir özelleştirme modelinin oluşturulması için gelecekte yapılması gereken düzenlemelere dair öneriler sunarak, enerji politikaları ve kamu-özel sektör iş birlikleri konusunda önemli bir referans sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elektrik dağıtımı, özelleştirme, verimlilik, hizmet kalitesi, ekonomik sürdürülebilirlik, kayıp-kaçak oranları, tahsilat performansı, altyapı yatırımları, bölgesel farklılıklar, kamu-özel sektör iş birlikleri, enerji politikalar, Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş., DEDAŞ, Batman,

ABSTRACT

MASTER THESIS

ELECTRICITY DISTRIBUTION CUSTOMIZATIONS & DİCLE EDAŞ AND BATMAN PROVINCE PRIVATIZATIONSAMPLING

İhsan DEMİR

Batman University Graduate Education Institute

Department of Energy Management

Advisor: Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL

2025, 55 Pages

This study examines the privatization process of Turkey's electricity distribution sector and evaluates its impact on efficiency, service quality, and economic sustainability. Focusing specifically on Dicle Electricity Distribution Inc. and the province of Batman, this research analyzes key indicators such as electricity consumption, loss-theft rates, and collection performance before and after privatization. The study also investigates the role of sectoral reforms in infrastructure investments and discusses how privatization has evolved within the context of regional disparities.

The research assesses both the positive and negative aspects of privatization in the energy sector, supported by quantitative and qualitative data. However, it is observed that the objectives of privatization are largely shaped by economic and political factors, making them inherently subjective. This subjectivity imposes certain limitations on the evaluation process, making it difficult to measure the success of privatization through purely objective criteria. The findings indicate that while privatization has improved service quality and collection rates, challenges in process management have hindered sustainable development in certain regions. This study provides recommendations for developing a more effective privatization model in the electricity distribution sector and serves as a valuable reference for energy policies and public-private sector collaborations.

Key Words: Electricity distribution, privatization, efficiency, service quality, economic sustainability, loss-theft rates, collection performance, infrastructure investments, regional disparities, public-private partnerships, energy policies, Dicle Electricity Distribution Inc., Batman.

ÖNSÖZ

2003 yılından itibaren yirmi yılı aşkın Elektrik Dağıtım Sektör tecrübem ile bu hizmetimin nerede ise tamamını Dicle elektrik dağıtım bölgesinde geçirdim. Çalışma hayatımın bu döneminde, Elektrik dağıtım özelleştirmesi sürecini göbeğinden ve yoğun şekilde yaşamış biri olarak, sürecin öncesi ve sonrasını bilimsel veriler ışığında değerlendirip Batman ili özelinde Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. nin özelleştirmesinin sektöre ve bölgeye katkılarını tez haline getirdim. Bu süreçte destek ve sabrına minnetle Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL hocama teşekkürü borç bilirim.

İhsan DEMİR
BATMAN-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Elektrik Enerjisi	1
1.2. Elektrik Şebekesi	3
1.3. Elektrik Üretimi	3
1.3.1 İletim tesisi.....	3
1.3.2 Dağıtım tesisi	3
1.4. Üretim İletim Dağıtım ve Pazarlama	4
1.5. Dağıtım Seviyesinde İşletme ve Pazarlama Ayırımı	4
1.6. Elektrik Dağıtım Özelleştirmesi	4
1.7. Ülkemizde Elektrik Enerjisinin Tarihi.....	5
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	8
3. YÖNTEM	9
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	10
4.1 Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri.....	10
4.2 Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri Öncesi ve Sonrası Durum Karşılaştırmaları...	14
4.3 Dicle Elektrik Dağıtım Özelleştirmesi.....	17
4.3.1 Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. lisans bölgesinde özelleştirme öncesi durum ...	19
4.3.2 Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. lisans bölgesinde özelleştirme sonrası durum ..	23
4.4.Batman İli Elektrik Dağıtım	39
4.4.1 Batman ili.....	39
4.4.2 Batman ili elektrik dağıtım verileri.....	40
3.4.3 Batman ili kayıp kaçak oranı	42
4.5 Genel Değerlendirme	49
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	51
5.1 Sonuçlar	51
5.2 Öneriler	51

KAYNAKLAR	54
------------------------	-----------

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 3096 Sayılı Kanuna Göre Özelleştirilenler TEDAŞ Yıllık Faaliyet Raporu 2013 syf:75.....	10
Tablo 4.2 TEDAŞ Özelleştirmeleri 4046 Sayılı Yasaya Göre Yapılan Şirket Ve Tarihleri TEDAŞ Yıllık Faaliyet Raporu 2013 syf:75.....	11
Tablo 4.3 Elektrik Dağıtım Şirketleri Lisans Bölgeleri	13
Tablo 4.4 2020 Yılı Dağıtım Hatları Uzunlukları(km) (TEDAŞ 2021 yılı Türkiye Elektrik Dağıtım Sektör Raporu Syf 11).....	14
Tablo 4.5 Türkiye Toplam Elektrik tüketimi (Mwh) ile Abone Gruplarının Dağılımı (%) TEDAŞ 2010 yılı Elektrik Dağıtım İstatistik Kitabı (Yıllar İtibariyle Türkiye Net Elektrik Tüketiminin Sektörlere Dağılımı Tablosu).....	15
Tablo 4.6 Faturalanan Türkiye’de Tüketimin İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (MWh) EPDK Elektrik piyasası gelişim raporu (Tablo 1.14: Faturalanan Tüketimin İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (MWh)) tablosundan derlenmiştir	16
Tablo 4.7 Dicle İllerinin Net Elektrik Tüketimlerinin (Mwh) Sektörlere Dağılımı (2010) (2010 TEDAŞ İstatistik Kitabı Tüketim-İller.xls verisinden derlenmiştir.).....	19
Tablo 4.8 Dicle Elektrik A.Ş 2010 ve 2011 Yılları Elektrik Alış Değerleri Sayıştay 2011 Raporu syf 54	20
Tablo 4.9 2011 DEDAŞ Alınan Satılan Kaçak 2008-2011 Yılları (Sayıştay Başkanlığı DEDAŞ 2011 Yılı Raporu syf84 den derlenmiştir).....	21
Tablo 4.10 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi İlleri 2011 Yılı Elektrik Kaçak Tablosu (Sayıştay Başkanlığı Dicle Elektrik A.Ş. 2011 yılı raporu syf26 dan derlenmiştir)	23
Tablo 4.11 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi Kurulu Güç (MW) EPDK Kurulu Gücün İl Bazında Dağılımı (MW-%) tablolarından derlenmiştir.	24
Tablo 4.12 Elektrik Üretiminin İl Bazında Dağılımı (MWh-%) EPDK Elektrik Üretiminin İl Bazında Dağılımı (MWh-%) tablolarından derlenmiştir.	25
Tablo 4.13 Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı ve Türkiye Kurulu Gücü İçerisindeki Payı (MW %) EPDK Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı (MWe - %) tablolarından derlenmiştir.....	26

Tablo 4.14 Lisanssız Elektrik Üretimine İllere Göre Dağılımı (MWh-%) EPDK Lisanssız Elektrik Üretimine İllere Göre Dağılımı (MWh-%) tablolarından derlenmiştir.	27
Tablo 4.15 Dağıtım Seviyesinden Bağlı Faturalanan Tüketim (GWh) EPDK NIN Elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.13: Faturalanan Tüketime İllere Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.	28
Tablo 4.16 İletim Seviyesinden Bağlı Faturalanan Tüketim (MWh) EPDK NIN elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.13: Faturalanan Tüketime İllere Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.	29
Tablo 4.17 İletim Seviyesinden Faturalanan Tüketime DEDAŞ toplam Faturalanan Tüketime Oranı	29
Tablo 4.18 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi Faturalanan Toplam Tüketim EPDK NIN elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.14 ve 1.15: Faturalanan Tüketime İllere ve tüketici türüne Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.	31
Tablo 4.19 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesinde Tüketime Abone Gruplarına Dağılımı %	33
Tablo 4.20 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesinde Tüketime Abone Gruplarına Dağılımı GWh.....	34
Tablo 4.21 Toplam Tüketime Türkiye İçerisindeki Payı (%).....	34
Tablo 4.22 2016 Yılı Abone Sayıları. DEDAŞ 2016 Yılı Faaliyet Raporu'ndan.....	36
Tablo 4.23 DEDAŞ 2018 Yılı Abone Sayıları DEDAŞ 2018 Yılı Faaliyet Raporu'ndan.....	36
Tablo 4.24 DEDAŞ 2021 Yılı Abone Sayıları EPDK Elektrik Piyasası Gelişim Raporu “Tablo 1.17: 2021 Yılı Tüketici Sayısının İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (Sayı-%)	37
Tablo 4.25 DEDAŞ Batman İli 2021 Yılı Abone Sayıları EPDK Elektrik Piyasası Gelişim Raporu “Tablo 1.17: 2021 Yılı Tüketici Sayısının İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (Sayı-%)	38
Tablo 4.26 Batman İli 1995 ila 2012 Yılları Abone Sayıları	41
Tablo 4.27 Batman İli 2003 ila 2012 Yılları Arasında Aylık Dönemlerde Kayıp Kaçak Oranları	42
Tablo 4.28 DEDAŞ Batman İl Müdürlüğü 2002 ila 2012 Yılları Arası Tahakkuk Tahsilat Kayıp- Kaçak Aylık Ortalamaları	45

Tablo 4.29 Dedaş Batman İl Müdürlüğü 2002 İla 2012 Yılları Arası Tahakkuk Tahsilat Kayıp-Kaçak Değerleri	47
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 Elektrik Dağıtım Şirketleri Lisans Bölgeleri.....	12
Şekil 4.2 İletimden Bağlı Tüketicilerin Toplam içerisinde Payı %.....	30
Şekil 4.3 Faturalanan Tüketimlerin İllere Dağılımı.....	32
Şekil 4.4 Batman İli Ve Dicle Dağıtım Bölgesinin Türkiye Elektrik Toplam Tüketimindeki Payı %.....	39
Şekil 4.5 Batman İli il sınırları	39
Şekil 4.6 Batman İli 2002 İla 2012 Yılları Arası Alınan Ve Satılan Elektrik Enerjisi Ve Kayıp Kaçak Değerleri Ay Ortalamaları Grafiği.....	45
Şekil 4.7 Batman İli 2002 İla 2012 Yılları Arası Alınan Ve Satılan Elektrik Enerjisi (MWH) Ve Kayıp Kaçak Grafiği	47

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

kV	: Kilo Volt
kw	: Kilo Watt
kWh	: Kilo Watt saat
MW	: Mega Watt
MWh	: Mega Watt saat

Kısaltmalar

DEDAŞ	: Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EÜAŞ	: Elektrik Üretim A.Ş
EİEİ	: Elektrik İşleri Etüt İdaresi
İHD	: İşletme Hakkı Devir
İHS	: İşletme Hisse Satış
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MTA	: Maden Tetkik Arama
TEAŞ	: Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim A.Ş
TEK	: Türkiye Elektik Kurumu

1. GİRİŞ

Türkiye elektrik dağıtım sektörü, son yıllarda önemli dönüşümler geçirmiştir. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren hız kazanan özelleştirme politikaları, sektörün yapısını ve işleyişini derinden etkilemiştir. Bu tez çalışması, Türkiye'deki elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilmesi sürecini ve bu sürecin bölgesel etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın odak noktası, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde faaliyet gösteren Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. (DEDAŞ) ve Batman ili özelindeki özelleştirme deneyimidir.

Elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilmesi, verimlilik artışı, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi ve kamu maliyesine katkı sağlanması gibi hedeflerle gerçekleştirilmiştir. Ancak, özelleştirme sürecinin bölgesel etkileri ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda, DEDAŞ ve Batman ili özelindeki özelleştirme deneyimi, sektördeki genel eğilimleri ve bölgesel farklılıkları anlamak için önemli bir vaka çalışması sunmaktadır.

Bu tez çalışmasında, özelleştirme öncesi ve sonrası dönemlerdeki kayıp-kaçak oranları, tahsilat performansı, yatırım harcamaları ve müşteri memnuniyeti gibi göstergeler analiz edilerek, özelleştirmenin DEDAŞ ve Batman ili üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

Çalışma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullanarak, EPDK raporları, TEDAŞ raporları, Sayıştay denetim raporları ve saha araştırmaları gibi çeşitli veri kaynaklarından yararlanacaktır. Bu sayede, özelleştirme sürecinin farklı boyutları ele alınarak, daha kapsamlı ve derinlemesine bir analiz sunulması hedeflenmektedir.

Bu tezin temel amacı, Türkiye'deki elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilmesi sürecinin Dicle EDAŞ ve Batman ili özelindeki etkilerini ortaya koyarak, sektördeki genel eğilimleri ve bölgesel farklılıkları anlamaya katkıda bulunmaktır. Ayrıca, özelleştirme sürecinin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirerek, gelecekteki politika önerileri geliştirmeye de katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.1 Elektrik Enerjisi

Elektrik enerjisi, modern toplumların ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişiminde kritik bir rol oynayan temel bir ihtiyaç haline gelmiştir. Günümüzde yaşam standartlarının artması ve teknolojik ilerlemelerin hız kazanmasıyla birlikte, elektrik

enerjisine olan talep her geçen gün daha da artmaktadır. Elektrik piyasasının temel amacı, enerji üretiminden tüketimine kadar geçen tüm süreçlerde maksimum verimlilikle hareket etmek, arz-talep dengesini sağlamak ve bu süreçleri mali, teknolojik ve idari açıdan sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmadır.

“Elektrik ile insanoğlunun tanışması 19. yüzyılın son çeyreğine rastlamaktadır” (Doğru, 2010). Elektrik enerjisi insanlığın vazgeçilmez, ortak ve neredeyse temel ihtiyaçlarından biri haline gelmiştir. Elektrik piyasasının en temel amacı, günümüzde verimli bir şekilde depolanamayan elektrik enerjisinin mümkün olan en az kayıpla ihtiyaç duyulduğu kadar üretilip tüketilmesini sağlamaktır. Ayrıca, arz-talep dengesi için gerekli olan mali, idari ve teknolojik araç-gereçleri temin etmek ve desteklemek de ilgili kamu kurumlarının görevleri arasındadır.

Enerji, ülkelerin ekonomik ve toplumsal ilerlemesinin temel taşı ve yaşamın sürdürülebilirliği için olmazsa olmaz bir kaynaktır. Tarım, sanayi, ulaşım, ticaret ve kamu hizmetleri gibi ekonominin hemen her sektöründe, mal ve hizmet üretiminin vazgeçilmez bir girdisi olarak karşımıza çıkar. Bunun yanı sıra, sağlık, beslenme, eğitim ve güvenlik gibi temel hizmetlerin sağlanmasında ve vatandaşların yaşam standartlarının yükseltilmesinde de önemli bir rol oynar. Dolayısıyla enerji politikalarının ana hedefleri, bu hayati ihtiyaçları karşılayacak şekilde titizlikle belirlenmeli ve hayata geçirilmelidir.

Elektrik enerjisinin üretiminden tüketimine kadar olan süreçlerde verimli, kaliteli ve maliyet açısından uygun şekilde sürdürülebilir olması ana hedeftir. Bu tez çalışmasında bu hedefler doğrultusunda araştırma yapılacaktır. Elektrik enerjisinin nihai tüketicilere ulaştırılması, yani dağıtım ve pazarlama süreçlerine odaklanılacak; Batman, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsayan Dicle elektrik dağıtım bölgesi üzerinde gözlem yapılarak, mevcut durum incelenip sonuçlar değerlendirilecektir.

“Elektrik dağıtım bölgelerinde varlıkların daha verimli işletilmesi, maliyetlerin azaltılması ve kayıp-kaçağın düşürülmesi amacıyla özelleştirme süreçleri hızlandırılmıştır” (EMO Elektrik Özelleştirmeleri Raporu, 2012). Dicle elektrik dağıtım bölgesi’nde bu amaçlara ne ölçüde ulaşıldığının tespiti ile tez çalışması tamamlanacaktır.

1.2. Elektrik Şebekesi

Elektrik enerjisinin kesintisiz kaliteli ve uygun maliyetle sunulmasını amacı ile tüketiciye ulaştırılarak tüketilmesi için tesis edilen üretim, iletim, dağıtım amacı ile tesis edilmiş sistemlerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Şebekenin temel amacı üretilen elektrik enerjisinin tüketiciye ulaştırılmasıdır.

1.3. Elektrik Üretimi

Elektrik Piyasası Kanunu'na göre, elektrik üretim faaliyeti; nükleer, hidrolik, güneş, rüzgâr gibi enerji kaynaklarının elektrik üretim tesislerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesini kapsamaktadır (TBMM, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu-, 2023). Üretilen elektrik enerjisi, temel olarak iki aşamada tüketiciye ulaştırılmaktadır: iletim ve dağıtım tesisleri aracılığıyla.

1.3.1 İletim tesisi

Üretilen elektrik enerjinin iletim gerilim seviyesinden (33 kV üzeri) iki nokta arasında iletilmesi.

Üretim veya tüketim tesislerinin 36 kV üstü gerilim seviyesinden bağlı olduğu üretim veya tüketim tesisi şalt sahasından sonraki nihayet direğinden itibaren iletim şalt sahalarının orta gerilim fiderleri de dâhil olmak üzere dağıtım tesislerinin bağlantı noktalarına kadar olan tesisleri (6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 2023).

Günümüzde bu yetki münhasıran Elektrik enerjisi iletim faaliyeti, lisansı kapsamında münhasıran TEİAŞ tarafından yürütülür (TBMM, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 2023).

1.3.2 Dağıtım tesisi

İletim tesislerinin ve dağıtım gerilim seviyesinden bağlı üretim ve tüketim tesislerine ait şalt sahalarının bittiği noktadan sonraki nihayet direğinden, alçak gerilim seviyesinden bağlı tüketicilerin, yapı bina giriş noktalarına kadar, bina giriş ve sayaç arası hariç, elektrik dağıtım için teçhiz edilmiş tesis ve teçhizat ile dağıtım şirketince

teçhiz edilen ya da devralınan sayaçları ifade eder (TBMM, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu-, 2023).

1.4. Üretim İletim Dağıtım ve Pazarlama

Elektrik enerjisinin nihai tüketiciye ulaştırılmasında temelde üç ana aşamadır. Bunlar üretim, iletim ve dağıtım aşamalarıdır. Ülkemizde başlarda bu üç aşamada yerel üretim ve tüketim talepleri nedeni ile dağınık yapıda iken TEK kurumunun kurulması ile sektörün ana omurgası ve mevzuatı oluşturularak tüm bu hizmetlerin kamu eli ile yürütülmesine başlanmıştır. Kurum ileriki aşamalarda üretim iletim ve dağıtım yatayda ayırmış 2010 yılına dek elektrik dağıtım sektörü zaman içinde çeşitli yapısal aşamalardan geçmiştir. “4628 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden 2004 yılına kadar devam eden süreçte, TEDAŞ, yedi bağlı ortaklık ve bu bağlı ortaklıkların dışında kalan illerde müesseseler şeklinde yapılanmıştır” (EPDK 2010 yılı Elektrik Piyasası Raporu Syf99, 2011). Sonrasında üretim ve pazarlama faaliyetleri de birbirinden ayrılarak dikey bütünleşik yapıdan uzaklaşmış ve pazarlama faaliyetine özel teşebbüsün de dahil olması sağlanmıştır.

1.5. Dağıtım Seviyesinde İşletme ve Pazarlama Ayırımı

Elektrik enerjisinin nihai tüketiciye kesintisiz, kaliteli ve uygun maliyetle sunulması ana amacı ile dağıtım ve pazarlama faaliyetleri ayırıştırılmıştır. Böylelikle elektrik enerjisinin dağıtım seviyesinden tüketicilere ulaştırılması ile elektrik enerjisinin pazarlaması ayrı tüzel kişilikler eli ile sürdürülmesi böylelikle elektrik enerjisinin pazardaki serbest rekabet ortamına yaklaşmıştır.

1.6. Elektrik Dağıtım Özelleştirmesi

En temel tanımı ile “özelleştirme”, kamu ya ait mal ve hizmet üreten birimlerin mülkiyet ve yönetiminin, özel sektöre devredilmesidir. Başlıca amaçları; verimliliği artırmak, serbest piyasa ekonomisinin gelişmesini sağlamak, kamu kuruluşlarına ve hazineye ek fon sağlamak, kamu sektörünün finansman ihtiyacının en aza indirmektir.

Özelleştirme ile devletin ekonomideki etkisinin en aza indirilmesi, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman

yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, amaçlanmaktadır. Böylece elde edilecek kaynakların altyapı yatırımlarına aktarılması mümkün olacaktır.

1.7. Ülkemizde Elektrik Enerjisinin Tarihi

Türkiye'de elektrik enerjisi kullanımının ilk adımları, 15 Eylül 1902'de Tarsus'ta atıldı. Burada, hidrolik enerjiden elektrik üreten 2 kW gücündeki küçük bir hidroelektrik santrali, bir su değirmenine bağlanarak devreye alındı. Bu öncü girişim, yerel bir alana enerji sağladı ve ülkedeki elektrik kullanımının başlangıcını işaret etti. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden 1930'ların sonuna kadar geçen süreçte, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla farklı güçlerde hidroelektrik ve dizel yakıtlı santraller kuruldu. Bu santraller aracılığıyla oluşturulan ilk elektrik şebekeleri, Türkiye'nin birçok yerinde tüketicilerin elektrik enerjisiyle tanışmasını sağladı. Ancak, ülke genelinde daha geniş çaplı bir elektrik kullanımına, İstanbul'da 14 Şubat 1914'te devreye alınan 13.400 kW kurulu güce sahip Silahtarağa Termik Santrali ile ulaşıldı. Bu santral, şehrin tramvay, aydınlatma ve telefon sistemlerine enerji sağlayarak elektrik kullanımının yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadı. 1923 yılında Cumhuriyet kurulduğunda, Türkiye'nin toplam kurulu elektrik gücü yalnızca 33 MW idi ve elektrik enerjisi İstanbul, İzmir, Adapazarı ve Tarsus ile sınırlıydı.

1911-1930 yılları arasında elektrik enerjisi hizmetleri imtiyazlı şirketler eliyle sağlanmıştır. 1930'larda Maden Tetkik Arama (MTA), Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİEİ), Devlet Su İşleri (DSİ) ve İller Bankası gibi kurumlar kurulmuş; 1939'da yabancı şirketlere verilen imtiyazlar kamulaştırılmıştır. Bu adımlarla elektrik hizmetleri, belediyelere devredilmiştir. 1953 yılında gerçekleştirilen Birinci İstisare Enerji Kongresi'nde, Türkiye'de elektrik üretim, iletim ve dağıtım süreçlerinin tek bir kurum tarafından yönetilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, 1970 yılında çıkarılan 1312 sayılı kanunla Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) kurulmuş ve elektrik sektöründe kamu tekeli tesis edilmiştir. TEK, imtiyazlı şirketlerin ve belediyelerin yetki alanları dışında kalan tüm Türkiye'de elektrik hizmetlerinden sorumlu olmuştur.

“İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında öngörülen şekilde Devletin genel enerji ve ekonomi politikasına uygun olarak, yurdun ihtiyacı bulunan elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretini yapmak amacıyla, kamu iktisadi kuruluşu (KİT) statüsünde

Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) kurulmuştur". (TBMM, 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu, 1970) Özetle Türkiye’de elektriğin dağıtımı için 1970’ler de organizasyonel bir yapıya bürünmüş ve TEK tarafından üretimin, iletimin ve dağıtım süreçleri organize edilmiştir. Daha sonra 12 Ağustos 1993 tarihinde Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş. (TEAŞ) ve Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) olarak iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden yapılandırılmıştır. 2001 başlarında çıkarılan kanun ile TEAŞ, Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ), Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) adıyla üç ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden düzenlenmiştir. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında 13.03.2003 tarihinden itibaren 10 yıl geçerli olan “Dağıtım Lisansı” ve “Perakende Satış Lisansı” EPDK tarafından verilmiştir (Sayıştay, 2017).

TEK, 2.234,9 MW Kurulu güç ile faaliyetlerine başlamış ve kısa sürede önemli başarılar elde etmiştir. Bu başarının ardından, Etibank, İller Bankası ve DSİ gibi kamu kuruluşlarına ait elektrik santralleri ve şebekeleri TEK'e devredilmiştir. 1982 yılında yapılan yasal düzenleme ile elektrik dağıtım hizmetleri de belediyelerden alınarak TEK'e devredilmiştir. Bu dönemde, Türkiye'nin kurulu gücü 6.638,6 MW' a, elektrik üretimi ise 26,6 milyar kWh 'e ulaşmıştır.

1993 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile TEK'in görevleri yeniden yapılandırılmış; elektrik üretim, iletim ve ticaret faaliyetleri için "Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi" (TEAŞ), dağıtım faaliyetleri için ise "Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi" (TEDAŞ) kurulmuştur. Her iki şirket de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerine başlamıştır.

Elektrik dağıtım sektörünün özelleştirilmesi kapsamında, 3096 sayılı Kanun çerçevesinde Kayseri ve Civarı Elektrik Türk A.Ş. (Kayseri), Aydem EDAŞ (Denizli, Muğla, Aydın) ve Akedaş (Adıyaman, Kahramanmaraş) elektrik dağıtım bölgeleri özel sektöre devredilmiştir.

Elektrik dağıtım şebekelerinin özelleştirilmesi süreci, Yüksek Planlama Kurulu’nun şu sözleriyle işin ruhunu tam anlamıyla açıklamaktadır: “Ekonomik ve sosyal hayatımızdaki yeri tartışılmaz olan elektrik enerjisinin tüm tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli ve düşük maliyetli bir şekilde sunulması temel amaçtır” (Elektrik Enerjisi Sektör Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi, 2004).

2004 yılında alınan Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) kararı ile TEDAŞ özelleştirme kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda, Türkiye'deki diğer illeri kapsayan 18 elektrik dağıtım bölgesi, dağıtım tesislerinin mülkiyeti TEDAŞ'ta kalmak kaydıyla,

işletme hakkı devri yöntemiyle özelleştirilmiştir. Bu özelleştirme süreci 2013 yılında tamamlanmıştır (TETAş 2013 yılı sektör raporu, 2013). Anlaşıldığı gibi ülkemizde elektrik sektöründe üç temel dönemde politikaların ayrıştığı söylenebilmektedir.

- Doğrudan devlet eli ile yürütölmesi (1923- 1984)
- Sözleşme temelinde özel sektör eliyle yapılan bölgeler olsa da hala kamu hizmeti olarak görölerek kamu eliyle yürütölmesi (1984 - 2001),
- Elektrik enerjisi artık ticari bir meta olarak görölmesi (2001-günümüz)

Mevcut dönemde üretim ve ticaretinin serbest rekabet şartlarında yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak önemine binaen bu süreçlerin bağımsız bir otorite tarafından denetlendiğı 2001 yılından sonraki dönemde. Türkiye’de elektrik dağıtım hizmeti 1556sı yüksek gerilim ve 532.030u alçak gerilim olmak üzere toplam 533.586 dağıtım trafosu görölmeaktadır (TEDAş Elektrik Dağıtım sektör raporu, 2021). 242.314 km’si yer altı olmak üzere toplam 1.234.727 km dağıtım hattı ile verilmektedir (TEDAş Elektrik Dağıtım sektör raporu, 2022). 1964 yılında köy ve beldelerin %0,7’si elektrik ile tanışmış iken 1993 yılında bu oran %99,96’ya günümüzde ise %100’e ulaşmıştır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu çalışmada, veriler, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından her ay düzenlenerek yayınlanan elektrik piyasası sektör raporları, Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) tarafından yayınlanan yıllık faaliyet raporları, yıllık olarak yayınlanan elektrik dağıtım sektör raporları, Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. (DEDAŞ) tarafından her ay düzenli olarak TEDAŞ'a bildirilen Batman iline ait aylık veriler ve T.C. Sayıştay Başkanlığı'nın TEDAŞ'a ilişkin çeşitli yıllara ait denetim raporları ve istatistiklerden elde edilerek derlenmiştir.

Türkiye'deki elektrik dağıtım özelleştirmelerinin etkilerini değerlendirmek için nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizi, nicel yöntemlerin yanı sıra içerik analizi ve örnek olay incelemesi gibi nitel yöntemlerle desteklenmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'deki elektrik dağıtım özelleştirmelerinin etkilerine dair DEDAŞ ve sorumluluk alanındaki Batman İline ait kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanılması, konunun farklı boyutlarının ele alınmasını ve daha derinlemesine bir analiz yapılmasını sağlamıştır.

3. YÖNTEM

Elektrik dağıtım özelleştirmelerinin, dağıtım şebekesine etkilerini değerlendirmek amacıyla, sorunların doruk noktada olduğu Dicle elektrik dağıtım bölgesi, tezimiz ana araştırma noktası olarak seçilmiştir. Elektrik dağıtım altyapısının özelleştirme öncesi (1990 - 2013) durumu ve özelleştirme sonrası (2016 - 2020) beklentiler ve gerçekleştirmeler karşılaştırılacaktır.

Bu karşılaştırmaların yapılabilmesi için gerekli veri seti Sayıştay denetim raporları, EPDK'nın her ay düzenli olarak yayınladığı Elektrik Piyasası Sektör Raporları, DEDAŞ ve Batman iline ait verilerden tablolar halinde derlenmiştir. Derlenen bu veriler, tezimizin ilgili bölümlerinde değerlendirilmiştir.

DEDAŞ 'nin her ay düzenli olarak TEDAŞ'a bildirdiği Batman iline ait özelleştirme öncesi elektrik dağıtım verilerini içeren aylık tablolarından enerji çekiş , tahakkuk ve tahsilat değerleri bir araya getirilerek bu tezde kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesinin dağıtım şebekesi, sektör ve tüketiciler üzerindeki faydaları incelenirken, özellikle EPDK, TEDAŞ, Özelleştirme İdaresi ve DEDAŞ tarafından kamuoyuna sunulan verilerden yararlanılmıştır. Ancak, DEDAŞ'ın özelleştirilmesinin ardından geçen iki yılı kapsayan 2013 ve 2016 yıllarına ait verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle, veriler daha çok 2012 ve öncesi ile 2016 ve sonrasındaki döneme odaklanmış olup, 2012 ve öncesi ile 2016 yılları arasındaki veriler tezin dışında tutulmuştur.

4.1 Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri

Türkiye'de elektrik dağıtım özelleştirmeleri, 1989 yılında başlamıştır. Bu dönemde, 3096 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun kabul edilmesiyle, elektrik dağıtım faaliyetlerinin özel sektöre açılması için yasal zemin oluşturulmuştur. İlk özelleştirme ihalesi, 1990 yılında Kayseri ve Civarı Elektrik Dağıtım A.Ş. için yapılmıştır. Bu ihaleyi kazanan şirket, 1991 yılında faaliyete başlamıştır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.1) 3096 sayılı kanun kapsamında özelleştirilen elektrik dağıtım şirketleri; devralan şirket devir tarihi ile ihale bedelleri gösterilmiştir

Tablo 4.1 3096 Sayılı Kanuna Göre Özelleştirilenler TEDAŞ Yıllık Faaliyet Raporu 2013 syf:75

Sıra No	Elektrik Dağıtım Bölgesi	İhaleyi Kazanan Şirket	Fiili Devir Tarihi	Sermaye Tutarı (TL)	İhale Bedeli (USD)
1	Kayseri ve Civarı Elektrik Dağıtım A.Ş	Kayseri	01.03.1990		
2	Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş	Aydem Elektrik-Bereket Enerji	31.12.2008	137.440.833	110.000.000
3	Göksu Elektrik Dağıtım A.Ş	AKEDAŞ	31.12.2010	106.499.139	60.000.000

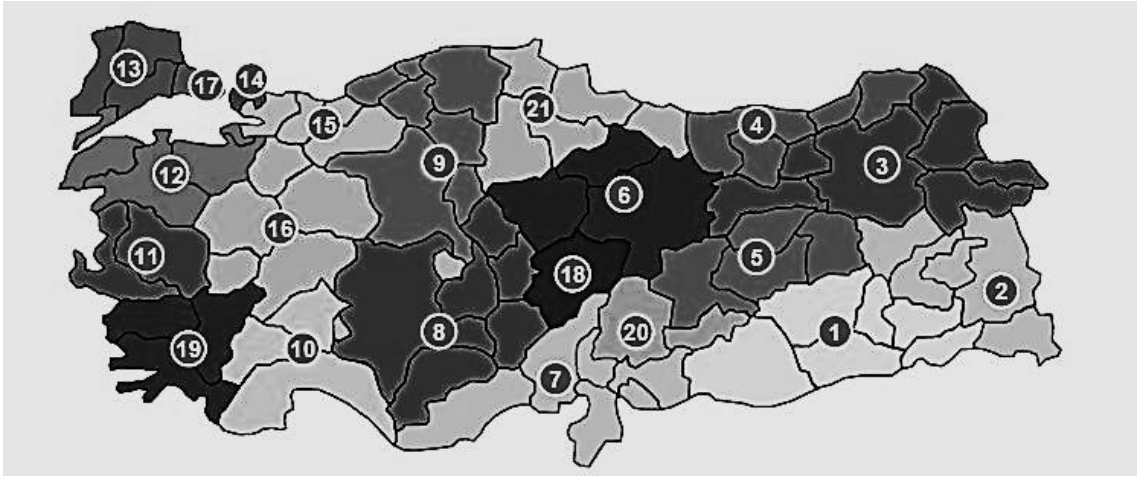
Tablo 4.2 TEDAŞ Özelleştirmeleri 4046 Sayılı Yasaya Göre Yapılan Şirket Ve Tarihleri TEDAŞ Yıllık Faaliyet Raporu 2013 syf:75

Sıra No	Elektrik Dağıtım Bölgesi	İhaleyi Kazanan Şirket	Fiili Devir Tarihi	İhale Bedeli (Dolar)
1	Başkent EDAŞ	EnerjiSA-Verbund	28.01.2009	1.225.000.000
2	Sakarya EDAŞ	AK Enerji	11.02.2009	600.000.000
3	Meram EDAŞ	Alarko-Cengiz	30.10.2009	440.000.000
4	Osmangazi EDAŞ	Eti Gümüş	31.05.2010	485.000.000
5	Çamlıbel EDAŞ	Limak-Kolin-Cengiz	31.08.2010	258.500.000
6	Uludağ EDAŞ	Limak-Kolin-Cengi	31.08.2010	940.000.000
7	Çoruh EDAŞ	Aksa Enerji	30.09.2010	227.500.000
8	Yeşilırmak EDAŞ	Çalık Holding	29.12.2010	441.500.000
9	Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş	Aksa Enerji	31.12.2010	230.250.000
10	Trakya Elektrik Dağıtım A.Ş	IC Holding	30.12.2011	575.000.000
11	Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş	Elsan-Tumaş	29.05.2013	1.231.000.000
12	Gediz Elektrik Perakende Satış A.Ş	Karaçay		
12	Boğaziçi Elektrik Dağıtım A.Ş	Limak-Kolin-Cengiz	28.05.2013	1.960.000.000
12	Boğaziçi Elektrik Perakende Satış A.Ş			
13	Akdeniz Elektrik Dağıtım A.Ş	Limak-Kolin-Cengiz	28.05.2013	545.000.000
13	Akdeniz Elektrik Perakende Satış A.Ş			
14	Aras Elektrik Dağıtım A.Ş	Kiler Holding	28.06.2013	128.500.000
14	Aras Elektrik Perakende Satış A.Ş			
15	Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş	İşkaya Doğu	28.06.2013	387.000.000
15	Dicle Elektrik Perakende Satış A.Ş	OGG		
16	Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş			
16	Anadolu Yakası Elektrik Perakende Satış A.Ş	EnerjiSA	31.07.2013	1.227.000.000
17	Vangölü Elektrik Dağıtım A.Ş	Türkerler		
17	Vangölü Yakası Elektrik Perakende Satış A.Ş	Müfettişliği	26.07.2013	118.000.000
18	Toroslar Elektrik Dağıtım A.Ş			
18	Toroslar Yakası Elektrik Perakende Satış A.Ş	EnerjiSA	30.09.2013	1.725.000.000
			Toplam	12.744.250.000

Dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesinde işletme hakkı devri (İHD)'ne dayalı işletme hisse satış modeli (İHS modeli) uygulanmıştır. Bu modele göre yatırımcı,

özelleştirilen dağıtım şirketinin bulunduğu bölgedeki elektrik dağıtım lisansına sahip tek şirket olmuştur. Ancak, yatırımcının işletme hakkını devraldığı dağıtım tesisleri ve bu tesislerin işletilmesinde varlığı zorunlu unsurların mülkiyeti TEDAŞ uhdesinde kalmaya devam etmiştir. Yatırımcı, dağıtım şirketinin hisselerinin sahibi olarak, TEDAŞ ile imzalanmış olan İHD sözleşmesi çerçevesinde dağıtım varlıklarının işletme hakkını elde edecektir (Türkiye Elektrik Dağıtım Sektörü Özelleştirmesi Tanıtım Dokümanı Syf:1).

Türkiye'de bu kapsamda toplam 18 elektrik dağıtım şirketi özelleştirilmiştir. 3096 sayılı yasa kapsamında özelleştirilen 3 elektrik dağıtım şirketi ile bu şirketler, 21 bölgeye ayrılmış olup, her bölgenin bir tane özel sektör şirketi tarafından işletilmesi sağlanmıştır. Türkiye'de elektrik dağıtım özelleştirmeleri, 2014 yılında tamamlanmıştır. Bu tarihte, 21 elektrik dağıtım şirketinin tamamı özel sektöre devredilmiştir (Tablo 4.2).

Şekil 4.1 Elektrik Dağıtım Şirketleri Lisans Bölgeleri

Şekil 4.1’de Türkiye haritasında 21 dağıtım bölgesi numaralandırılmış ve her bir bölge numarasına karşılık gelen lisans bölgesinde faaliyet gösteren elektrik dağıtım şirketleri aşağıda tablo 4.3’te ticari unvanları ile gösterilmiştir.

Elektrik dağıtım özelleştirmeleri ile dağıtım şebekesinin işletme hakkının devredildiği anonim şirketler özelleştirilmiştir. Böylece, elektrik dağıtım şebekesinin tüm elemanlarının mülkiyeti kamuda kalmaya devam etmiştir. Her bir lisans bölgesinde yetkili dağıtım şirketlerinin işletme hakkı, ihalelerde yazılı süre boyunca özel şirketlere devredilmiştir. Lisans sözleşmelerinde yazılı sürenin sonunda, mevcut mevzuat kapsamında tüm müşterileri ile kamu eliyle işletilmeye veya günün şartlarına göre yeni lisans devirleriyle yeni şirketlere devredilmesine karar verilecektir.

Tablo 4.3 Elektrik Dağıtım Şirketleri Lisans Bölgeleri

No	Elektrik Dağıtım Bölgesi ve Lisans Sahibi	No	Elektrik Dağıtım Bölgesi ve Lisans Sahibi
1	Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş	11	Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş
2	Van Gölü Elektrik Dağıtım A.Ş	12	Uludağ Elektrik Dağıtım A.Ş
3	Aras Elektrik Dağıtım A.Ş	13	Trakya Elektrik Dağıtım A.Ş
4	Çoruh Elektrik Dağıtım A.Ş	14	İstanbul Elektrik Dağıtım A.Ş
5	Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş	15	Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş
6	Çamlıbel Elektrik Dağıtım A.Ş	16	Osmangazi Elektrik Dağıtım A.Ş
7	Toroslar Elektrik Dağıtım A.Ş	17	Boğaziçi Elektrik Dağıtım A.Ş
8	Meram Elektrik Dağıtım A.Ş	18	Kayseri Elektrik Dağıtım A.Ş
9	Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş	19	Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş
10	Akdeniz Elektrik Dağıtım A.Ş	20	Göksu Elektrik Dağıtım A.Ş
		21	Yeşilırmak Elektrik Dağıtım A.Ş

Aşağıdaki tablo 4.4 de 2020 yılı itibarıyla elektrik dağıtım hatlarının uzunlukları gösterilmiştir. Bu tabloda, elektrik şebekemizin gerilim seviyeleri ve bu seviyelerdeki elektrik dağıtım şebekesi uzunluğu kilometre cinsinden sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde, 1,2 milyon kilometre dağıtım şebekesinin 0,7 milyon kilometresi (yaklaşık %60'ı) alçak gerilim seviyesi olan 0,4 kV gerilim seviyesinde, geri kalan 0,5 milyon kilometresi ise büyük çoğunluğu yüksek gerilim seviyesi olan 33 kV gerilim seviyesinde döşenmiştir.

Tablo 4.4 2020 Yılı Dağıtım Hatları Uzunlukları(km) (TEDAŞ 2021 yılı Türkiye Elektrik Dağıtım Sektör Raporu Syf 11)

HAT KESİTİ / GERİLİM	33 kV	15,8 kV	10,5 kV	6,3 kV	DİĞER	OG TOPLAM	04Kv (AG)	TOPLAM
477 MCM	26.170,8	278,1	10,3	0,6		26.459,8		26.459,8
266,8 MCM	2.986,3	104,6		6,6		3.097,4		3.097,4
3/0 AWG	69.076,8	2.613,8	18,8	318,8		72.028,1		72.028,1
1/0 AWG	25.837,5	2.209,5	18,6	295,1		28.360,7		28.360,7
3 AWG SWALLOW	194.247,8	9.329,7	71,0	959,3		204.607,8		204.607,8
ALİMÜNYUM	166,3	38,7		9,0		214,1	516.380,1	516.594,2
BAKIR	40,7	27,3	1,6	2,0		71,5	29.202,8	29.274,3
HAVAİ HAT								
TOPLAMI	318.526,1	14.601,7	120,2	1.591,4		334.839,4	545.582,9	880.422,3
YERALTİ KABLOSU	52.886,3	2.856,9	3.862,8	831,8		60.437,9	147.833,8	208.271,7
TOPLAM	371.412,4	17.458,6	3.983,0	2.423,2		395.277,3	693.416,7	1.088.693,9
477 MCM	4.751,3	9,6	0,1			4.761,0		4.761,0
266,8 MCM	105,8	0,3				106,1		106,1
3/0 AWG	4.042,3	73,5	0,4	1,6		4.117,8		4.117,8
1/0 AWG	2.142,3	66,4	2,4	4,2	5,6	2.221,0		2.221,0
3 AWG SWALLOW	61.550,5	2.840,1	20,7	39,0	4,1	64.454,4		64.454,4
ALİMÜNYUM	625,2	177,1				802,3	7.279,6	8.081,9
BAKIR	34,6	1,3	0,6			36,6	355,6	392,2
HAVAİ HAT								
TOPLAMI	73.252,2	3.168,3	24,2	44,8	9,7	76.499,1	7.635,2	84.134,3
YERALTİ KABLOSU	14.598,6	280,8	125,9	104,4	0,1	15.109,9	6.829,2	21.939,1
TOPLAM	87.850,8	3.449,0	150,1	149,2	9,9	91.609,0	14.464,4	106.073,4
477 MCM	30.922,1	287,7	10,3	0,6		31.220,7		31.220,7
266,8 MCM	3.092,0	104,9		6,6		3.203,5		3.203,5
3/0 AWG	73.119,2	2.687,4	19,1	320,3		76.146,0		76.146,0
1/0 AWG	27.979,8	2.275,9	21,1	299,4	5,6	30.581,8		30.581,8
3 AWG SWALLOW	255.798,3	12.169,8	91,7	998,3	4,1	269.062,2		269.062,2
ALİMÜNYUM	791,6	215,8		9,0		1.016,4	523.659,7	524.676,0
BAKIR	75,3	28,6	2,2	2,0		108,1	29.558,4	29.666,4
HAVAİ HAT								
TOPLAMI	391.778,3	17.770,0	144,4	1.636,1	9,7	411.338,6	553.218,1	964.556,5
YERALTİ KABLOSU	67.484,9	3.137,7	3.988,7	936,3	0,1	75.547,8	154.663,0	230.210,8
TOPLAM	459.263,2	20.907,7	4.133,1	2.572,4	9,9	486.886,2	707.881,1	1.194.767,3

4.2 Elektrik Dağıtım Özelleştirmeleri Öncesi ve Sonrası Durum

Karşılaştırmaları

Türkiye'deki elektrik enerjisi tüketiminin abone gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, 1970'lerde 7.307 GWh'ten, 2010'larda 172.050 GWh' ye çıktığı görülmektedir. Abone grupları bazında incelendiğinde ise bu süre zarfında mesken abone grubunun toplam tüketimdeki payının %16'lardan %24'lere, ticari grubun %5'lerden %16'lara yükseldiği görülmektedir. Sanayi grubunun ise aynı dönemde %64'lerden %46'ya düştüğü, buna karşın diğer abone gruplarının yıllar içinde salınım

gösterse de ortalamalarının pek değişmediği görülmektedir. 1970 yılından 2010 yılına dek abone dağılımı ve yıllık toplam tüketim değerleri tablo 4.5 te gösterilmiştir.

2010 yılına dek tarife ana grupları olan mesken, ticari, sanayi, aydınlatma ve resmi tarifelerin dışında kalan tüketiciler “diğer abone” tanımı içerisine dâhil edilmiştir. Bu abone gruplarının ağırlığının oldukça fazla (%6-8) olması dikkat çekmektedir. Bu gruplara örnek olarak hayır kurumları ve ibadethane aboneleri gösterilebilir.

Tablo 4.5 Türkiye Toplam Elektrik tüketimi (Mwh) ile Abone Gruplarının Dağılımı (%)
TEDAŞ 2010 yılı Elektrik Dağıtım İstatistik Kitabı (Yıllar İtibariyle Türkiye Net Elektrik Tüketiminin Sektörlere Dağılımı Tablosu)

Yıl	Mesken	Ticari	Resmi	Sanayii	Aydınlatma	Diğer	Toplam	Toplam Tüketim (GWH)
1970	15,9	4,8	4,1	64,2	2,6	8,4	100,0	7 307,8
1971	16,3	4,6	4,1	64,5	2,4	8,1	100,0	8 289,3
1972	16,1	4,7	3,8	65,0	2,2	8,2	100,0	9 527,3
1973	14,8	4,3	3,5	67,3	2,1	8,0	100,0	10 530,1
1974	15,2	5,1	3,8	66,7	2,0	7,3	100,0	11 358,7
1975	17,5	4,9	3,7	64,8	1,9	7,3	100,0	13 491,7
1976	17,5	4,7	3,5	65,3	1,6	7,4	100,0	16 078,9
1977	17,7	5,0	3,1	66,7	1,4	6,1	100,0	17 968,8
1978	18,9	4,9	3,2	65,5	1,5	6,1	100,0	18 933,8
1979	20,1	5,7	3,2	63,9	1,5	5,6	100,0	19 633,1
1980	21,5	5,6	3,0	63,8	1,4	4,7	100,0	20 398,2
1981	20,9	5,7	2,9	64,5	1,4	4,6	100,0	22 030,0
1982	20,9	5,8	2,5	64,4	1,3	5,0	100,0	23 586,8
1983	21,0	5,7	2,8	63,7	1,2	5,6	100,0	24 465,1
1984	19,8	5,7	2,8	65,2	1,2	5,3	100,0	27 635,2
1985	19,0	5,5	3,0	66,0	1,4	5,2	100,0	29 708,6
1986	19,0	5,2	3,2	64,8	2,1	5,7	100,0	32 209,7
1987	18,9	4,8	3,2	65,1	2,1	5,9	100,0	36 697,3
1988	20,0	5,0	3,2	63,6	2,1	6,2	100,0	39 721,5
1989	19,6	5,3	3,0	64,0	2,1	6,0	100,0	43 120,0
1990	19,6	5,5	3,1	62,4	2,6	6,8	100,0	46 820,0
1991	22,0	6,2	3,8	57,9	2,9	7,3	100,0	49 282,9
1992	21,3	6,1	3,7	58,4	3,4	7,1	100,0	53 984,7
1993	21,2	6,1	3,8	57,8	3,8	7,2	100,0	59 237,0
1994	21,9	6,0	5,4	55,6	4,1	7,0	100,0	61 400,9
1995	21,5	6,2	4,5	56,4	4,6	6,8	100,0	67 393,9
1996	22,1	7,7	4,0	54,8	4,2	7,1	100,0	74 156,6
1997	22,6	8,4	4,6	53,1	4,0	7,2	100,0	81 884,9
1998	22,8	8,8	4,9	52,6	4,2	6,7	100,0	87 704,6
1999	24,8	9,0	4,1	51,0	4,6	6,5	100,0	91 201,9
2000	24,3	9,5	4,2	49,7	4,6	7,7	100,0	98 295,7
2001	24,3	10,2	4,5	48,4	5,0	7,6	100,0	97 070,0
2002	22,9	10,6	4,4	49,0	5,0	8,1	100,0	102 947,9
2003	22,5	11,5	4,1	49,3	4,5	8,1	100,0	111 766,1
2004	22,8	12,9	3,7	49,2	3,7	7,7	100,0	121 141,9
2005	23,7	14,2	3,6	47,8	3,2	7,4	100,0	130 262,8
2006	24,1	14,2	4,2	47,5	2,8	7,2	100,0	143 070,5
2007	23,5	14,9	4,5	47,6	2,6	6,9	100,0	155 135,3
2008	24,4	14,8	4,5	46,2	2,5	7,6	100,0	161 947,5
2009	25,0	15,9	4,5	44,9	2,5	7,3	100,0	156 894,1
2010	24,1	16,1	4,1	46,1	2,2	7,4	100,0	172 050,6

Bu abone grupları, özelleştirme süreciyle birlikte abone tanımları içerisinde tedricen çıkarılarak daha sade bir abone tanımlama sistemi oluşturulmuştur. Aynı zamanda, tüketim karakteristiğinin sanayiden meskenlere doğru kaydığı görülmektedir.

Tablo 4.6 da 2016 ila 2021 yılları arası abone grupları dağılımları ve yıl sonu toplam tüketimleri gösterilmiştir. Özelleştirme sonrası bu veriler, EPDK tarafından yayınlanan Elektrik Piyasası Gelişim Raporu (Tablo 1.14: Faturalanan Tüketime İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (MWh)) tablosundan derlenmiştir.

Tablo 4.6 Faturalanan Türkiye’de Tüketime İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (MWh)
EPDK Elektrik piyasası gelişim raporu (Tablo 1.14: Faturalanan Tüketime İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (MWh)) tablosundan derlenmiştir

							Toplam Tüketim (GWh)
Yıl	Mesken	Ticari	Tarımsal	Sanayii	Aydınlatma	Diğer	Toplam
2016	24	29	3	42	2		100
2017	24	29	3	42	2		100
2018	23	29	4	42	2		100
2019	25	28	4	41	2		100
2020	26	25	5	43	2		100
2021	24	24	5	44	2		100

Bu tabloda dikkat çeken önemli husus, 2011 ila 2015 yılları arası verilere erişilememesinin yanı sıra, 2016 yılından itibaren, artık resmi daire tarifesi ticari tarifenin içine gömülmesi ve tarımsal sulama abone grubunun diğer abone grubundan çıkarılarak ayrı bir abone grubu haline getirilmesidir. Böylelikle, diğer abone grupları ile birlikte beş temel abone tipine indirgenmiş ve önceki yıllarda temel abone grupları kapsamına alınamayan abonelerin bulunduğu diğer abone grubu tanımı artık fiilen kalmıştır.

Tüketim ağırlıkları, tablo 4.5 ve tablo 4.6 birlikte incelendiğinde, abone gruplarındaki dağılımın neredeyse değişmediği görülmektedir. Bu durum, tüketim kayıtlarının daha sağlıklı alındığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.3 Dicle Elektrik Dağıtım Özelleştirmesi

Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. , Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 02.04.2004 tarih ve 2004/22 sayılı kararıyla özelleştirme kapsamı ve programına alınmıştır. Bu karar ardından, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 31.01.2005 tarih ve 10.07/00-991 sayılı yazısı ile Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinden oluşan DEDAŞ'ın kurulmasına karar verilmiştir (Dedas.com.tr, 2023). Bu karar sonrası 01.03.2005 tarihinde merkezi Diyarbakır'da olmak üzere; DEDAŞ hizmete başlamıştır. DEDAŞ 2006 yılı temmuz ayında düzenlenen İHD sözleşmesi ile TEDAŞ'tan işletme hakkını devralmıştır¹. Bu sözleşmenin dördüncü maddesinde sözleşme süresi dağıtım şirketinin dağıtım lisansı süresinin sonuna kadar olduğu belirtilmiş, lisans süresinin yenilenmesi halinde sözleşme süresinin uzatılması bazı şartlara bağlanmıştır². Bahse konu sözleşmenin “Devir” başlıklı 5. maddesinde mülkiyet hakları saklı kalmak kaydıyla, işletme haklarının hâlihazır fiili ve hukuki durumu ile şirkete devredildiği belirtilmiştir. Buradan, dağıtım şebekesinin sadece işletilmesi hakkının şirkete devredildiği anlaşılmaktadır.

Aynı sözleşmenin 7,3 maddesinde “4628 sayılı kanunun 15. maddesinin (c) bendinde yer alan düzenleme saklı kalmak kaydıyla şirket yatırımları çerçevesinde oluşan dağıtım tesislerinin mülkiyetine ilişkin olarak ortaya çıkacak idari ve hukuki ihtilaflar TEDAŞ tarafından takip edilerek çözüme kavuşturulur. Bunlardan doğacak her türlü mali yükümlülük Şirket’e ait olup, TEDAŞ buna ilişkin rücu hakkına sahiptir.” ifadesi bulunmaktadır. 4628 sayılı Kanun’un 15. maddesinin (c) bendindeki düzenleme, 14.03.2013 tarih ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun 30. Maddesi’nin 5. bendi ile mülga edilmiştir(yürürlükten kaldırılmıştır)³.

¹ İşletme Hakkı Devir Sözleşmesinde “1.Amaç; TEDAŞ ile Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş.’nin arasında imzalanan bu Sözleşme’nin amacı Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Batman, Şırnak illerinden oluşan Elektrik Dağıtım Bölgesinde yer alan ve TEDAŞ uhdesinde bulunan Dağıtım sisteminin, Dağıtım tesislerinin ve Dağıtım Tesislerinin işletilebilmesi için varlığı zorunlu diğer taşınır ve taşınmazların, işletme hakkının devredilmesi ile Dağıtım tesislerinin ve gerekli diğer unsurlarının iyileştirilmesi, güçlendirilmesi ve yeni Dağıtım Tesisi yapımının esaslarını ve tabi olduğu hükümleri belirler” denilmektedir. Bu suret ile Dicle Elektrik dağıtım A.Ş. nin Dağıtım Şebekesi varlıklarının işletme hakkı devrinin çerçevesi çizilmiştir.

² İşletme Hakkı Devir sözleşmesi Syf:2 4.Maddesi “ Sözleşmenin Süresi, Sözleşme’nin imzalandığı tarihten Şirket’in sahibi olduğu Dağıtım Lisansı’ nin süresinin sonuna kadardır. Söz konusu Dağıtım lisansının süresinin bitmesi veya Dağıtım lisansının süresinden önce herhangi bir sebeple iptal edilmesi halinde Sözleşme herhangi bir ihbar veya ihtar gerek kalmaksızın kendiğinden sona erer.”

³ 03.03.2021 tarih ve 24335 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğü giren Elektrik Piyasası Kanununun 15.Maddesinin c bendi “ Kamulaştırma: Bu kanunda öngörülen faaliyetlerin gerektirmesi

İlk olarak 09.08.2010 ihale tarihinde Karavil Day. Tük. Mal, İnş. Oto. Pet. Ür. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti. ve Ceylan İnş. ve Tic. A.Ş. O.G.G. DEDAŞ'a 228 milyon dolar teklif etmiştir (Merkez Bankası Dolar kuru: 1,55 TL). 2011 yılı ihale bedeli 228 milyon dolar olarak belirlenmiştir (EPDK, 2011). Aynı yıl, DEDAŞ'ın yıllık yatırım tutarı 102 milyon TL dağıtım ve 2,9 milyon TL perakende olmak üzere toplamda 105 milyon TL ve 5 yıllık onaylanan yatırım tutarı 510 milyon TL olarak tespit edilmiştir. Kadük kalan bu ihale sonrasında, 15.11.2012 tarihinde kayıp/kaçak hedefleri yeniden belirlenmiştir (EPDK, 2012).

Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği'nin 34. maddesine ilave edilen 4. fıkra ile "Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından nihai teklifler alınmadan önce kamuya ait dağıtım şirketlerinin uygulama dönemi için belirlenmiş olan parametrelerinde değişiklik yapılmasının talep edilmesi halinde, söz konusu talep Kurul tarafından değerlendirilir" hükmü getirilmiştir. Bu karar doğrultusunda, EPDK, 15.11.2012 tarih ve 4128 sayılı Kararı ile Dicle elektrik dağıtım bölgesi, Van Gölü, Aras, Toroslar ve Boğaziçi Elektrik Dağıtım Şirketleri için 2013-2015 yıllarına ait kayıp-kaçak hedef oranlarını yükseltmiştir.

18.12.2012 tarihinde başlatılan DEDAŞ özelleştirme yeni ihale süreci, 15.03.2013 tarihinde sonuçlandırılmıştır. ÖYK'nin 10.05.2013 tarih ve 2013/82 sayılı kararı çerçevesinde DEDAŞ hisseleri, 28.06.2013 tarihinde imzalanan İHD ile 387 milyon USD bedelle, en yüksek teklifi veren İşkaya Doğu Ortak Girişim Grubu tarafından kurulan Dicle Enerji Yatırım Sanayi ve Ticaret A. Ş.'ye devredilmiştir (Resmi Gazete, 2013). (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2013).

Böylece elektrik dağıtım sektörü 01.10.2013 tarihli ulusal basında yer alan haberle tamamlandığı ilan edilmiştir. "Maliye Bakanı Şimşek, elektrik dağıtım sektörünün tamamıyla özel sektöre devredilmesinin dün itibarıyla tamamlandığını" kamuoyuna bildirmiş (trthaber.com, 2013). Aynı haberin devamında, "Bu tarihi

halinde 2942 sayılı sayılı Kamulaştırma Kanununda belirtilen esaslar dahilinde kamulaştırma yapılır. Bu konuda Kurulca verilecek lüzum kararı kamu yararı kararı yerine geçer ve Bakanlık onayı ile yürürlük kazanır. Elektrik piyasasında üretim, dağıtım ve iletim faaliyetlerinde bulunan veya bulunacak tüzel kişilerin Kurumdan kamulaştırma talep etmeleri halinde, Kurulca kamulaştırmaya karar verildiği takdirde kamulaştırma işi Kurumca yapılır. Bu durumda kamulaştırma bedeli ile söz konusu kamulaştırmadan doğabilecek tezyid-i bedeller ilgili tüzel kişi tarafından ödenir. Kamulaştırılan taşınmazın mülkiyeti Hazineye; kullanım hakkı kamulaştırma bedelini ödeyen tüzel kişiye ait olur. Kullanım hakları, ilgili lisans veya sözleşmenin bir cüzü olup geçerliliği bunların geçerlilik süresi ile sınırlıdır. Lisansların sona ermesi veya iptali halinde, tüzel kişilerce ödenmiş bulunan kamulaştırma bedelleri iade edilmez."

devirlerle birlikte uzun yıllardır zarar eden, kayıp kaçak ve tahsilat problemleri ile uğraşan, yatırım ve operasyonel faaliyetlerinin devamı için sürekli bütçeden kamu kaynağı tüketen dağıtım şirketleri artık özel sektörün elinde olacak. Bundan sonra yatırım harcamaları özel sektör tarafından yapılacak ve performansa dayalı bir faaliyet sürdürmek suretiyle sektörün kronik sorunlarına çare bulunacak. Dolayısıyla söz konusu şirketler kar elde ederek, devlete özelleştirme bedelinin yanı sıra ayrıca, vergi veren şirketler haline gelecek” ifadeleriyle dağıtım şirketlerinin yatırım harcamalarının kendilerinin yapacağı ve bundan kar elde edecekleri, devlete özelleştirme bedelinin yanı sıra vergi veren şirketler haline gelecekleri belirtilmektedir. Tezin ana gündemi bu olmasa da, bu konunun şeffaf verilerle değerlendirilmesi gerektiğine inanmaktayım.

4.3.1 Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. lisans bölgesinde özelleştirme öncesi durum

Bu bölümde, DEDAŞ'nin özelleştirme tarihi öncesindeki durumuyla 2013 yılı verileri detaylı bir şekilde değerlendirilecektir.

Tablo 4.7 Dicle İllerinin Net Elektrik Tüketimlerinin (Mwh) Sektörlere Dağılımı (2010) (2010 TEDAŞ İstatistik Kitabı Tüketim-İller.xls verisinden derlenmiştir.)

İL	Mesken	Ticari	Resmi	Sanayi	Aydınlatma	Diğer	Toplam (MWh)	Türkiye payı (%)
Diyarbakır	% 30,9	% 14,0	% 14,3	% 18,8	% 4,4	% 17,5	1 213 119	% 0,7
Mardin	% 13,1	% 6,5	% 4,4	% 26,7	% 1,3	% 48	1 019 911	% 0,6
Siirt	% 23,7	% 7,2	% 10,6	% 51,7	% 3,4	% 3,4	303 620	% 0,2
Şanlıurfa	% 27,1	% 7,9	% 1,3	% 15,5	% 1,7	% 46,5	2 489 184	% 1,4
Batman	% 34,3	% 13,1	% 4,0	% 33,7	% 7,8	% 5,2	467 839	% 0,3
Şırnak	% 21,7	% 7,6	% 19,0	% 4,3	% 1,1	% 46,3	276 260	% 0,2
Dedaş	% 25,6	% 9,3	% 6,2	% 21,0	% 2,7	% 18,4	5 769 932	% 3,4

Dicle elektrik dağıtım bölgesi illerinin 2010 yılı elektrik tüketimleri ve sektörel dağılımları incelendiğinde, bölge illerinin toplam tüketiminin ülkemiz toplam tüketiminin %3,5 civarında olduğu görülmektedir (TEDAŞ Elektrik Dağıtım Sektör Raporu, 2010). Dicle elektrik dağıtım bölgesi abone dağılımının Türkiye ortalamasına yakın olduğu gözlemlenmektedir. Şöyle ki, mesken ve aydınlatma abone tüketimlerinin toplam tüketimdeki payları sırasıyla %25 ve %3 seviyelerinde seyrettiği tespit

edilmiştir. Ancak, sanayi tüketiminin Türkiye ortalaması olan %45-50 seviyelerinin oldukça altında %21 olarak gerçekleştiği, buna karşılık diğer abone grubu (yoğunlukla tarımsal sulama olmak üzere) payının, Türkiye ortalaması olan %7'lerden oldukça yüksek bir değere ulaştığı görülmektedir. Tarımsal sulamanın payı, %18 ile toplam abone grubunun neredeyse beşte birini kapsamaktadır (Tablo 4.7).

DEDAŞ'ın 2010-2011 yılları arasında elektrik enerjisi tedariki için alınan elektrik enerjisinin satın alınan kuruluşlara göre dağılımı tablo 4.8'de verilmiştir. Dicle elektrik dağıtım bölgesinde tüketilen elektrik enerjisinin %90 'a yakını TEİAŞ, EUAŞ ve TETAŞ 'tan tedarik edildiği, geriye kalan %10 'lık Elektrik enerjisi tedarikinin özel şirketlerden tedariki görülmektedir. Sayıştay raporunda İncelenen yıllar için Bölgenin elektrik enerjisi ihtiyacı büyük oranda Kamu kaynaklarından tedarik edilerek müşterilerine sunulduğu görülmektedir.

Tablo 4.8 Dicle Elektrik A.Ş 2010 ve 2011 Yılları Elektrik Alış Değerleri Sayıştay 2011 Raporu syf 54

Enerji Satın alınan kuruluş	2010				2011			
	Enerji Miktarı MWh	(%)	Birim fiyatı Krş./kWh	Tutar Bin TL	Enerji Miktarı MWh	(%)	Birim fiyatı Krş./kWh	Tutar Bin TL
TETAŞ	7.753.606	47	14,65	1.135.973	7.742.190	43,6	13,76	1.065.159
EÜAŞ	4.398.842	26	12,93	568.764	4.349.782	24,5	11,92	518.462
Yeniköy A.Ş	328.033	1,9	18,84	61.804	544.661	3,1	12,18	66.328
Hamitabat A.Ş	521.930	3,1	18,74	97.805	505.877	2,8	24,43	123.586
Soma A.Ş	336.168	2,0	20,36	68.456	455.675	2,5	16,65	75.852
Kemerköy A.Ş	215.060	1,3	15,4	33.117	220.440	1,2	15,59	34.361
TEİAŞ (PMUM)	2.900.027	17	15,28	443.096	3.942.293	22,2	16,37	645.495
Toplam	16.453.666	100	14,64	2.409.015	17.760.918	100	14,24	2.529.243
Sistem kullanım			0,67	110.071			0,74	131.121
Genel Toplam	16.453.666	100	15,31	2.519.086	17.760.918	100	14,98	2.660.364

Yukarıdaki 2010 ve 2011 yılları için Sayıştay raporundan DEDAŞ ın elektrik dağıtım lisan bölgesi toplam değerlerinin yanında Aşağıdaki tablo 9 da, bu kez 2008 ile 2011 yılları arasında Dicle Elektrik Dağıtım Lisans Bölgesindeki illerinin de elektrik

ekiş ve buna mukabil müşterilerine yaptıkları tüketim karşılığı yapılan tahakkuklar derlenmiştir. DEDAş'ın 2008 yılında 14.576,50 GWh elektrik enerjisinin 5.214,03 GWh inin tahakkukunu gerçekleştirmiş. 2011 yılında ise bu değerler sırası ile 17.761,00, 5.085,40 GWh olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.9 2011 DEDAş Alınan Satılan Kaçak 2008-2011 Yılları (Sayıştay Başkanlığı DEDAş 2011 Yılı Raporu syf84 den derlenmiştir)

Yıl	Başlık	Brim	Diyarbakır	Mardin	Siirt	şanlıurfa	Batman	şırnak	Dedaş
2008	Satın Alınan Enerji	(GWh)	3.613,60	3.139,80	489,3	5.114,80	1.162,70	1.056,10	14.576,50
	Tahakkuk Edilen Enerji	(GWh)	1.248,80	858,5	300,2	2.109,70	389,1	307,7	5.214,03
	Kayıp Kaçak Oranı	%	65,44%	72,66%	38,65%	58,75%	66,54%	70,87%	64,23%
2009	Satın Alınan Enerji	(GWh)	3.786,30	3.569,50	523,7	5.234,10	1.275,70	1.139,30	15.528,60
	Tahakkuk Edilen Enerji	(GWh)	1.115,70	749,5	311,1	1.258,70	421,7	334,2	4.191,00
	Kayıp Kaçak Oranı	%	70,53%	79,00%	40,60%	75,95%	66,94%	70,66%	73,01%
2010	Satın Alınan Enerji	(GWh)	4.054,40	3.839,60	513,2	5.534,20	1.302,90	1.209,30	16.453,70
	Tahakkuk Edilen Enerji	(GWh)	1.195,40	1.017,00	291	2.477,40	463,5	273,2	5.717,50
	Kayıp Kaçak Oranı	%	70,52%	73,51%	43,29%	55,24%	64,43%	77,41%	65,25%
2011	Satın Alınan Enerji	(GWh)	4.624,80	3.956,60	556,2	5.765,90	1.526,90	1.330,60	17.761,00
	Tahakkuk Edilen Enerji	(GWh)	1.282,70	946,4	286	1.869,40	456,9	244,1	5.085,40
	Kayıp Kaçak Oranı	%	72,27%	76,08%	48,58%	67,58%	70,08%	81,65%	71,37%

Özelleştirme öncesi dört yıllık dönemde ayrıntısı yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere kayıp-kaçak değeri %64,23 ten artarak %71,37 ye çıktığı görülmektedir. Özellikle 2010 ile 2011 yıllarında, enerji çekişinin 16,4 milyon GWh ten 17,8 milyon GWh çıkmıştır. Bu dönemde DEDAŞ'ın enerji çekişinin %8 arttığı, buna karşılık kayıp-kaçak oranının 6 puan yükseldiği görülmektedir. Bu durum, çekişteki artışın neredeyse tamamının kaçak tüketimi karşılamak üzere harcanmış olduğunu göstermektedir.

Özellikle vurgulamak gerekir ki, çalışmamızın ileriki bölümlerinde Batman ili özelinde, dönemsel olarak daha ayrıntılı veriler üzerinde çalışma imkânı elde edilmiştir. Oradan elde edilen verilerin, tüm Dicle elektrik dağıtım bölgesi için bir tekrar anlamı taşıdığı değerlendirilmektedir. Ancak, 2002 ila 2010 yılları arasında bu tür bir artış gözlemlenmemiştir. Özellikle, özelleştirme sürecinin sonlarına yaklaşıldıkça, bölgede tüketilen elektrik enerjisi ile faturalanan kısmı arasındaki uçurumun arttığı anlaşılmaktadır.

Sayıştay'ın 2011 yılında DEDAŞ ile ilgili düzenlediği raporunda, bölgede yapılan kayıp/kaçak taramaları sonucunda, taramaların %10'unda kaçak tespiti yapıldığı tablo 4.10 görülmektedir. Sayıştay'ın denetim raporlarından alınan Bu veri, kaçak elektrik kullanan abone sayısı ile kaçak oranı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Zira bölgede kaçak oranının %60'ın üzerinde olduğundan hareketle, kullanıcıların %60'ının kaçak elektrik kullandığı algısının yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Sayıştay'ın bu raporunda, kontrol edilen her on aboneden birinde kaçak kullanımın tespit edildiği belirtilmektedir. Ancak, taramanın hangi koşullarda ve hangi tür aboneler üzerinde yapıldığı mevcut rapordan anlaşılmamaktadır. Bununla birlikte, bölgede elektrik enerjisi tüketen kullanıcıların %60'ının kaçak elektrik kullandığı algısının bilimsellikten uzak olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 4.10 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi İlleri 2011 Yılı Elektrik Kaçak Tablosu (Sayıştay Başkanlığı Dicle Elektrik A.Ş. 2011 yılı raporu syf26 dan derlenmiştir)

İller	Yapılan Tarama Adedi	Yakalanan Kaçak Adedi	Tespit Edilen Kaçak oranı %	Tahakkuk (kWh)	Tahsilat (TL)	Savcılığa Bildirilen Kaçak Tüketim Sayısı	Savcılığa Bildirim Oranı %
Diyarbakır	64.454	5.165	8,01%	22.669.121	935.018,32	565	10,94%
Mardin	12.879	559	4,34%	1.310.235	181.779,25	496	88,73%
Siirt	2.118	369	17,42%	1.304.482	87.560,79	369	100,00%
Şanlıurfa	2.293	35	1,53%	128.295	22.704,00	38	108,57%
Batman	14.963	3.594	24,02%	121.183.800	2.184.504,00	1.300	36,17%
Şırnak	14.780	1.864	12,61%	140.559.422	335.186,06	1.027	55,10%
Dedaş	111.487	11.586	10,39%	287.155.355	3.746.752,42	3.795	32,76%

4.3.2 Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş. lisans bölgesinde özelleştirme sonrası durum

Tezin bu kısmında DEDAŞ 'nin özelleştirme tarihi sonrası, 2016 yılı ile 2022 yılları arasındaki verileri değerlendirilecektir.

Dicle elektrik dağıtım bölgesinin tablo-11 de kurulu gücünün yıllara göre değişimi gösterilmiştir. Bu tabloda 2016 yılı kurulu gücü 6875 MW'tan 2022 yılında 8262 MW'ta çıkmış olmasına karşın, Türkiye kurulu gücündeki payının bu yıllar içinde %8,83'ten %8,69'a düştüğü görülmektedir. Böylelikle DEDAŞ'ın toplam kurulu gücünün bu yıllar içerisinde neredeyse %20 oranında artış gösterdiği. Buna karşılık Türkiye'nin toplam kurulu gücündeki payının neredeyse değişmediği tespit görülmüştür (EPDK Piyasa Geliştirme Raporları “Tablo 1,3 Kurulu Gücün İl Bazında Dağılımı (MW-%)” tablolarından derlenmiştir.). DEDAŞ'ın lisans bölgesindeki illerin kurulu güçleri ve Türkiye kurulu gücü içerisindeki payı tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi Kurulu Güç (MW) EPDK Kurulu Gücün İl Bazında Dağılımı (MW-%) tablolarından derlenmiştir.

Yıl	Brim	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016 (MW)		57	2.250	224	344	3.421	578	6.875
Oran (%)		0,07	2,89	0,29	0,44	4,4	0,74	8,83
2017 (MW)		57	2.250	159	344	3.465	578	6.853
Oran (%)		0,07	2,76	0,19	0,42	4,25	0,71	8,4
2018 (MW)		57	2.253	161	344	3.430	578	6.824
Oran (%)		0,07	2,71	0,19	0,41	4,12	0,69	8,19
2019 (MW)		57	2.252	165	344	3.427	406	6.652
Oran (%)		0,07	2,65	0,19	0,41	4,03	0,48	7,83
2020 (MW)		60	2.254	1.372	768	3.430	413	8.297
Oran (%)		0,07	2,53	1,54	0,86	3,85	0,46	9,31
2021 (MW)		60	2.261	1.374	794	3.296	418	8.203
Oran (%)		0,07	2,45	1,49	0,86	3,57	0,45	8,89
2022 (MW)		63	2.261	1.423	794	3.300	421	8.262
Oran (%)		0,07	2,38	1,5	0,83	3,47	0,44	8,69

Gene aynı dönem için bölgedeki elektrik santrallerinin üretimlerine tablo 4.12 de bakıldığında, 2016 yılı üretiminin Türkiye toplam üretimi içerisindeki payının %7,35’ini karşılarken, 2022 yılına gelindiğinde bu oranın %5,32’ye gerilediği görülmektedir. Kurulu gücün aksine, üretimin aynı yıllarda kısmi bile olsa bir artış göstermediği, aksine ciddi bir şekilde düştüğü görülebilmektedir. İller açısından ise, Mardin ili pozitif ayrılmakta ve üretimini 56 MWh’den 2348 MWh’te yükseltmiş olması dikkat çekmektedir. Bölge illerinde kurulu santrallerinin Türkiye elektrik üretimine katkılarını gösteren değerler, EPDK Piyasa Geliştirme Raporları “Tablo 1,2: Elektrik Üretiminin İl bazında dağılımı (MWh-%)” derlenerek Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.11 ve tablo 4.12 incelendiğinde, Her iki tabloda da bölgenin hem kapasite hem de üretim açısından gerilediğini göstermesi önemlidir. Batman ili açısından da elektrik dağıtım bölgesindeki diğer illerin paralelinde bir seyir gözlenmektedir. Batman ili içinde her iki değerin de düştüğü görülmektedir.

Tablo 4.12 Elektrik Üretiminin İl Bazında Dağılımı (MWh-%) EPDK Elektrik Üretiminin İl Bazında Dağılımı (MWh-%) tablolarından derlenmiştir.

Yıl	Kurulu Güç	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016	(MWh)	193	6.448	56	1.161	9.173	2.963	19.994
Oran	(%)	0,07	2,37	0,02	0,43	3,37	1,09	7,35
2017	(MWh)	169	6.131	17	884	6.814	2.402	16.418
Oran	(%)	2,79	1,34	0,11	0,05	0,04	0,03	4,36
2018	(MWh)	140	4.689	15	763	5.389	2.331	13.328
Oran	(%)	0,05	1,59	0	0,26	1,82	0,79	4,51
2019	(MWh)	254	8.906	71	1.300	11.278	2.363	24.173
Oran	(%)	0,09	3,03	0,02	0,44	3,83	0,8	8,21
2020	(MWh)	172	8.055	2.210	1.589	10.005	2.278	24.310
Oran	(%)	0,06	2,74	0,75	0,54	3,4	0,77	8,26
2021	(MWh)	136	5.124	2.021	1.439	5.430	2.450	16.599
Oran	(%)	0,04	1,6	0,63	0,45	1,7	0,77	5,19
2022	(MWh)	190	5.114	2.348	2.149	5.118	1.677	16.596
Oran	(%)	0,06	1,64	0,75	0,69	1,64	0,54	5,32

Lisansız enerji kaynaklarının kurulu gücüne bakıldığında, Tablo 4.13 te görüleceği üzere çoğunluğu güneş enerjisi olmak üzere ortalamanın %1,7’lerden %7,2 gibi ciddi bir artış gösterdiği görülmektedir. Ancak, Şanlıurfa bu verilerde açıkça ayrılmaktadır. Diğer ilerdeki değerlerin aksine kurulu gücü kırk katın üzerinde artırdığı gibi Türkiye Lisansız kurulu gücü içerisindeki payını da dört kattan fazla artırmıştır. Şanlıurfa kurulu gücünü 10,57 MW ’tan ciddi bir artış ile 405,36 MW ’a ulaştırmıştır. Bu artışta, ilin enerji tüketiminin ağırlıklı olarak tarımsal sulama kaynaklı yaz aylarındaki artışın karşılanmasını temin amacı yanı sıra, bölgedeki ciddi güneşlenme oranlarının da etkili olduğu değerlendirilmektedir (EPDK Elektrik Piyasası Gelişim Raporu “Tablo 1,6: Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı (MWe - %)” derlenmiştir).

Tablo 4.13 Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı ve Türkiye Kurulu Gücü İçerisindeki Payı (MW %) EPDK Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı (MWe - %) tablolarından derlenmiştir.

Yıl	Kurulu Güç	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016	(MW)	0,04	4,31	0,32	0,19	10,57		15,43
Oran	(%)	0	0,41	0,03	0,02	1,01		1,47
2017	(MW)	0,044	4,645	0,415	0,192	73,749		79,045
Oran	(%)	0	0,15	0,01	0,01	2,32		2,49
2018	(MW)	13,04	31,74	1,97	4,65	254,81		306,21
Oran	(%)	0,25	0,6	0,04	0,09	4,8		5,78
2019	(MW)	18,78	58,35	17,51	6,64	341,99	18	461,27
Oran	(%)	0,3	0,92	0,28	0,11	5,42	0,29	7,32
2020	(MW)	19,02	63,63	17,75	6,64	368,72	18	493,76
Oran	(%)	0,28	0,93	0,26	0,1	5,4	0,26	7,23
2021	(MW)	23,25	97,54	23,89	8,68	382,16	21,88	557,4
Oran	(%)	0,31	1,29	0,32	0,12	5,06	0,29	7,39
2022	(MW)	23,73	138,88	23,89	7,99	405,36	22,38	622,23
Oran	(%)	0,27	1,61	0,28	0,09	4,69	0,26	7,2

EPDK'nın Lisanssız elektrik üretiminin illere dağılımı verilerinden derlenen tablo 4.14'teki değerlerde aynı şekilde, lisanssız kurulu güç tarafından ihtiyaç fazlası üretim olarak sisteme verilen elektrik enerjisi miktarı, 15.885 MWh'den 2022 yılı sonunda 1.026.345 MWh'te çıkarak Türkiye'deki payını %1,39'dan %8,39'a yükseltmeyi başarmıştır. Aynı tabloda, DEDAŞ'nin tüm illerinde benzer şekilde artışlar gözlenmiştir. Tüm illerde kısmi artışlar gözlemlense de, Şanlıurfa ili burada da ciddi şekilde ayrılmaktadır.

Tablo 4.14 Lisanssız Elektrik Üretiminin İllere Göre Dağılımı (MWh-%) EPDK Lisanssız Elektrik Üretiminin İllere Göre Dağılımı (MWh-%) tablolarından derlenmiştir.

Yıl	Kurulu Güç	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2015	(MWh)	-	274	-	-	380		654
Oran	(%)	-	0,12	-	-	0,17		0,29
2016	(MWh)	35	795	382	241	14.43		15.88
Oran	(%)	-	0,07	0,03	0,02	1,27		1,39
2017	(MWh)	880	3448	857	264	58423		63872
Oran	(%)	0,03	0,11	0,03	0,01	1,93		2,11
2018	(MWh)	12784	39790	2037	7934	339.33		401.87
Oran	(%)	0,16	0,48	0,02	0,1	4,13		4,89
2019	(MWh)	27919	98141	13388	8769	569673	29909	747799
Oran	(%)	0,28	1	0,14	0,09	5,8	0,3	7,61
2020	(MWh)	33078	112874	32705	10954	654198	35027	878838
Oran	(%)	0,29	1	0,29	0,1	5,82	0,31	7,81
2021	(MWh)	36165	153426	40095	14061	728217	42341	1014305
Oran	(%)	0,3	1,28	0,34	0,12	6,09	0,35	8,48
2022	(MWh)	35010	205403	40514	13314	689639	42465	1026345
Oran	(%)	0,29	1,68	0,33	0,11	5,63	0,35	8,39

Dağıtım ve iletim seviyesinden bağlı abonelerin toplam tüketimleri tablo 4.15 te incelenmiştir. EPDK verilerinden derlenen tabloyu incelediğimizde, Dicle elektrik dağıtım bölgesinin 2022 yılı için dağıtım seviyesinden bağlı tüketicilerin tahakkuka bağlanan toplam tüketiminin 13.229.951 MWh ulaştığı görülmektedir. Lisans bölgesinde bunun yanında iletim seviyesinden bağlı tüketicilerin tüketimleri gösteren tablo-4.16 ile birlikte dağıtım lisans bölgesindeki toplam elektrik enerjisi tüketimi değerlerinin toplamı aboneler tarafından tüketildiği görülmektedir. Bu kapsamda, Şanlıurfa ilinin neredeyse toplam tüketimin yarısını (2022 yılı için yaklaşık 6 milyon MWh) tek başına tükettiği dikkat çekmektedir. Burada, tarımsal sulama abonelerinin dönemsel tüketimlerinin etkileri, tezin kapsamı dışında kaldığından değerlendirilmemiştir. Ancak bu konunun, şirket ve bölge açısından can alıcı bir önemde olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Tablo 4.15'te dağıtım seviyesinden bağlı faturalan tüketim değerleri verilmiştir.

Tablo 4.15 Dağıtım Seviyesinden Bağlı Faturalanan Tüketim (GWh) EPDK NIN Elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.13: Faturalanan Tüketimin İllere Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.

GWh	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016	544,71	1.823,01	1.162,83	364,85	2.595,21	372,76	6.863,37
2017	631,34	2.087,44	1.187,90	387,63	3.162,71	490,95	7.947,97
2018	702,70	2.405,79	1.611,18	444,53	4.375,69	600,35	10.140,24
2019	694,04	2.224,06	1.570,71	479,75	4.316,69	592,33	9.877,58
2020	731,80	2.468,47	1.884,20	441,47	4.982,67	644,29	11.152,89
2021	746,22	2.685,19	2.184,05	465,05	5.866,41	634,34	12.581,26
2022	793,43	2.772,72	2.386,15	473,64	6.078,79	725,22	13.229,95

Bu kez elektrik dağıtım lisans bölge sınırları içerisinde olmakla birlikte iletim seviyesinden bağlı elektrik abonelerin tüketimleri incelenmiştir. Bu tüketicilerin iletim seviyesinden bağlı olmaları nedeni ile dağıtım altyapısı açısından DEDAŞ sorumlu değildir. Ancak gene de bölge tüketiminde ciddi bir değer oluşturmaktadır. Bu nedenle tablo 4.16 da incelemeye değer görülmüştür. Görüleceği üzere İletim gerilim seviyesinden bağlı abonelerinin 2022 yılı toplam tüketimi 1.198.365 MWh olduğu bu tüketimin dağıtım seviyesinden bağlı tüketimin neredeyse %10 nu tekabül ettiği, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin 430 bin MWh eş tüketimleri ile dikkat çektiği görülmektedir. İncelenen dönem içerisinde tüketim artışında Batman ili dikkat çekmekte ve tüketim miktarını 140 bin MWh seviyelerinden 203 bin MWh’te çıkararak en fazla artışı gerçekleştirmiştir. Bu artışta, TÜPRAŞ gibi sanayi devi işletmelerin ve kamuya ait TPAO’nun iletim seviyesinden bağlı olması etkili olmuştur. Bu durumun, sanayi ve üretim alanındaki yüksek enerji taleplerini karşılamak adına belirleyici bir faktördür.

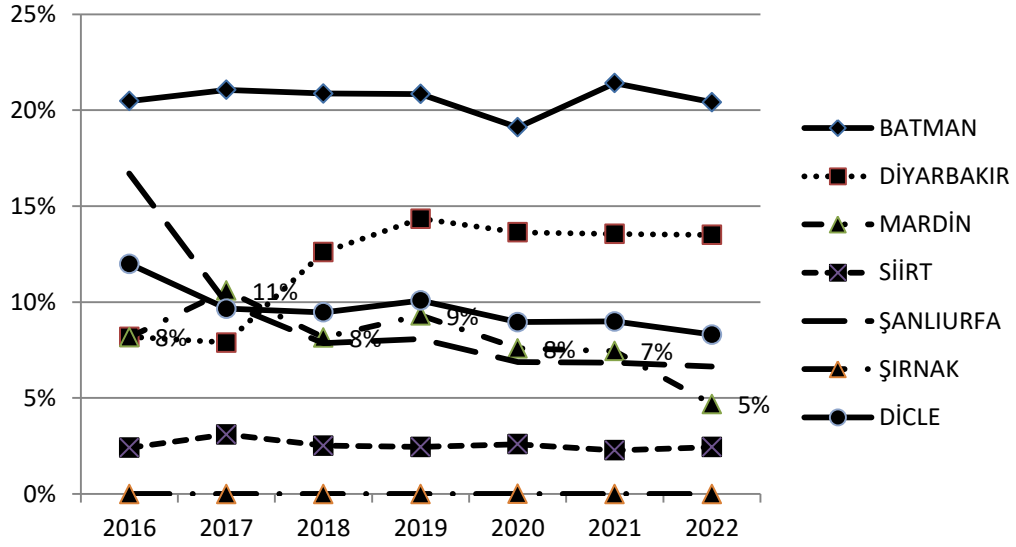
Tablo 4.16 İletim Seviyesinden Bağlı Faturalanan Tüketim (MWh) EPDK NIN elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.13: Faturalanan Tüketimin İllere Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.

GWh	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016	140,24	162,57	103,38	9,01	520,19		935,38
2017	168,43	178,77	140,81	12,43	349,45		849,88
2018	185,32	346,98	143,04	11,49	373,56		1.060,38
2019	182,73	372,37	161,20	12,05	379,49		1.107,84
2020	172,83	389,87	154,75	11,75	367,79	34,8	1.097,02
2021	203,30	421,10	175,75	10,82	431,47		1.242,43
2022	203,56	432,71	117,41	11,85	432,85		1.198,37

Her iki tablodan (tablo 4.15 ve tablo 4.16) derlenen verilere kullanılarak iletim seviyesinden faturalanan tüketimin DEDAŞ 'ta toplam faturalanan tüketime oranı tablo 4.17'de verilmiştir. tablo 4.17'ye göre, şirketin iletim seviyesinden bağlı tüketicilerin toplam içindeki payı %12'lerden %8'lere düşmüştür. Şanlıurfa için bu oran, %17'lerden %7'lere düşerek dikkat çekici bir azalma göstermiştir. Batman ili için bu oran, %20 civarında nispeten sabit kalmıştır. Diyarbakır ili açısından ise, bu oranın %8'lerden %13'lere yükselerek artış gösterdiği tespit edilmiştir. Buna karşın, diğer illerin tamamında bu oranlarda azalma gözlemlenmiştir. Bu veriler, iletim seviyesindeki değişimlerin il bazında farklı dinamiklerle şekillendiğini ve bazı illerde daha dikkat çekici hareketlilikler olduğunu ortaya koymaktadır. Şekil 4.2'deki grafikte gösterilmiştir.

Tablo 4.17 İletim Seviyesinden Faturalanan Tüketimin DEDAŞ toplam Faturalanan Tüketime Oranı

Oran (%)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Batman	20%	21%	21%	21%	19%	21%	20%
Diyarbakır	8%	8%	13%	14%	14%	14%	13%
Mardin	8%	11%	8%	9%	8%	7%	5%
Siirt	2%	3%	3%	2%	3%	2%	2%
Şanlıurfa	17%	10%	8%	8%	7%	7%	7%
Şırnak	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Dedaş Toplam	12%	10%	9%	10%	9%	9%	8%

Şekil 4.2 İletimden Bağlı Tüketicilerin Toplam içerisinde Payı %

Dicle elektrik dağıtım bölgesi özelleştirme sonrası yıllarda faturalanan toplam tüketim değerleri incelendiğinde, 2016 yılından 2022 yılına kadar geçen 6 yıllık dönemde Dicle elektrik dağıtım bölgesi genelinde faturalama oranında yaklaşık %85’lik bir artış sağlandığı görülmektedir. İllere göre değerlendirildiğinde, Şanlıurfa %90, Diyarbakır %61, Mardin %97, Batman %45, Siirt %30 ve Şırnak %97 oranında artış göstererek çeşitlilik göstermiştir.

Aynı yıllar arasında Türkiye toplamına bakıldığında, 2016 yılındaki toplam tüketimin 212.328.766,46 MWh’den, 2022 yılında 253.621.450,99 MWh’te çıkarak sadece %19 civarında bir artış kaydettiği anlaşılmaktadır. Bu fark, Dicle elektrik dağıtım bölgesindeki tahakkuk artışının oldukça çarpıcı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bölgedeki en düşük artışın gerçekleştiği Siirt ili bile Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katı kadar (%30 oranında) büyüme göstererek dikkate değer bir performans sergilemiştir. Bu veriler, Dicle elektrik dağıtım bölgesi elektrik tüketimi ve faturalama süreçlerinde kayda değer iyileşmeleri işaret etmektedir. Bu durumun, özelleştirme sonrası bölgede uygulanan politikaların etkilerini gösterebileceği değerlendirilmelidir.

Dicle elektrik dağıtım bölgesi için, tüketici türlerine göre dağılımın detaylı analizi çalışmanın ileri sayfalarında yapılacak olsa da, Türkiye geneliyle kıyaslandığında belirgin farklılıklar gözlemlenmektedir. Türkiye genelindeki toplam tüketimin tüketici türlerine göre dağılımına bakıldığında:

- 2017 yılında sanayi %42, ticarethane %29, mesken %24, tarımsal sulama %3, aydınlatma %2 olarak gerçekleşirken,
- 2022 yılında bu oranların sanayi %43, ticarethane %25, mesken %24, tarımsal sulama %5, aydınlatma %2 olduğu görülmüştür.

Bu veriler, ülke genelinde tüketici türleri arasında ciddi bir değişim olmadığını göstermektedir. Ancak Dicle elektrik dağıtım bölgesinde, özellikle tarımsal sulama tüketicilerinin artışı dikkat çekerken, sanayi tüketiminin bölge özelinde nasıl değiştiğini ve diğer tüketici gruplarıyla olan ilişkisinin detaylıca değerlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Çalışmanın ilgili bölümlerinde bu analizlerin derinlemesine işlenmesi, Dicle elektrik dağıtım bölgesinin tüketim dinamiklerini anlamak açısından büyük katkı sağlayacaktır.

Tablo 4.18 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesi Faturalanan Toplam Tüketim EPDK NIN elektrik Piyasası Gelişim Raporları Tablo 1.14 ve 1.15: Faturalanan Tüketimin İllere ve tüketici türüne Göre Dağılımı (MWh - %) den derlenmiştir.

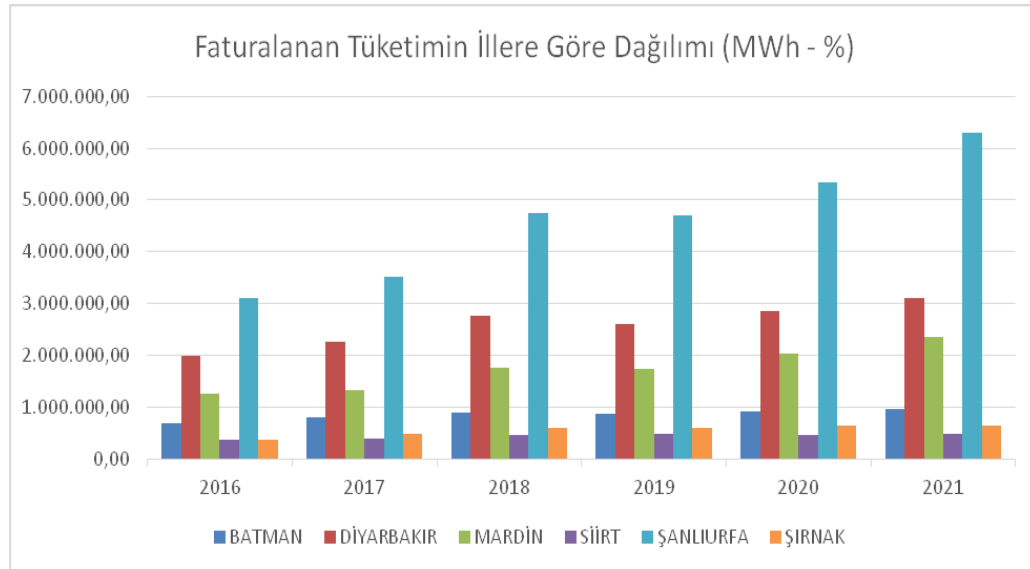
MWh	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	DEDAŞ
2016	684.947	1.985.576	1.266.210	373.859	3.115.404	372.756	7.798.753
2017	799.767	2.266.209	1.328.703	400.055	3.512.158	490.954	8.797.849
2018	888.014	2.752.770	1.754.221	456.011	4.749.245	600.351	11.200.615
2019	876.769	2.596.430	1.731.907	491.799	4.696.184	592.328	10.985.419
2020	904.625	2.858.333	2.038.947	453.216	5.350.457	644.324	12.249.904
2021	949.522	3.106.283	2.359.803	475.873	6.297.874	634.337	13.823.694
2022	996.986	3.205.428	2.503.559	485.493	6.511.634	725.215	14.428.317

Tablo 4.18'e bakıldığında, Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nde özelleştirme sonrası faturalanan toplam tüketimin yedi yıllık dönemde yaklaşık iki katına çıktığı gözlemleniyor. Bu artış, bölgenin enerji tüketiminde yaşanan Dağıtım altyapısının iyileştirilmesi, Kayıp-Kaçığın düşürülmesi gibi olumlu gelişmelerin göstergesi olarak değerlendirilebilir. İller bazında analiz edildiğinde, Mardin, Şanlıurfa ve Şırnak illeri tüketimdeki artış oranlarıyla bölge ortalamasını yakalamış görünüyor.

Batman ve Diyarbakır illeri, tüketim artışında şirket ortalamasının altında kaldığı tespit edilmiştir. Özellikle Siirt, yaklaşık %30 oranıyla en düşük artışı gerçekleştiren il olmuştur. Bu durum, bölge içindeki farklı dinamiklerin ve tüketim alışkanlıklarının detaylı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Genel tablo, bölgesel gelişim açısından önemli bulgular ortaya koymaktadır.

Tablo 4.18 ve bu verilerle oluşturulan grafik (Şekil 4.3) incelendiğinde, Şanlıurfa'nın enerji tüketiminde diğer iller arasında bariz bir şekilde ayrıştığı görülmektedir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında, tarımsal sulama tüketicilerinin sisteme dâhil edilerek aboneliklerinin sağlanması ve ulusal tarifeden daha avantajlı tüketim seçeneklerinin tarımsal sulama müşterilerine sunulması sayılabilir.

Bu durum, Şanlıurfa'nın enerji tüketiminde tarımsal sulama faaliyetlerinin ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle bu avantajlı tüketim seçeneklerinin uzun vadede bölge ve sektör üzerindeki etkilerinin ayrıca değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Tarımsal tüketimin hızlı artışı, gerek bölgesel tarım ekonomisi, gerekse elektrik altyapısı üzerindeki etkileri açısından daha ayrıntılı analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Şekil 4.3 Faturalanan Tüketimlerin İllere Dağılımı

Dicle elektrik dağıtım bölgesindeki abone toplam tüketim içerisindeki payını gösteren tablo 19 a göre Dicle elektrik dağıtım bölgesi için 2021 yılında mesken grubunun tüketim oranlarının ülkemiz ortalamalarına yakınsadığı görülmektedir. Ancak, ticari, sanayi ve özellikle tarımsal abone gruplarının Türkiye ortalamasından belirgin şekilde uzaklaştığı dikkat çekmektedir. Özellikle tarımsal abonelerin toplam tüketim içindeki payının %41'e ulaşması, bu grubun tüketimdeki ağırlığının belirginleştiğini ortaya koymaktadır.

Bu durumun birkaç olası nedeni arasında:

- Tarımsal tüketimin artık daha düzenli bir şekilde kayda alınmaya başlanması,

- Bu abone grubuna, geçmiş abonelere, tüketimlerinden bağımsız yüksek tahakkukların kayıt altına alınması sayılabilir.

Ancak, bu durumun kesin nedenlerini ortaya koyabilmek için daha derinlemesine ve kapsamlı verilere ihtiyaç olduğu da açıktır. Bu konunun daha detaylı incelenmesi gerekir. Bu durumun, tarımsal faaliyetler ve enerji politikaları üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik olarak ayrıca ele alınması önerilebilir.

Tablo 4.19 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesinde Tüketimlerin Abone Gruplarına Dağılımı %

ABONE %	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mesken	28	29	24	26	26	22
Ticari	31	33	26	26	19	19
Tarımsal	14	14	29	25	32	41
Sanayii	24	22	19	22	22	17
Aydınlatma	2	2	2	2	2	2
Diğer						
Toplam	100	100	100	100	100	100

Abone gruplarının toplam tüketim içindeki paylarına ek olarak dönemsel tüketim miktarlarını değerlendirmek, daha sağlıklı bir analiz sağlayacaktır. EPDK Piyasa Gelişim Raporu Tablo 1.14'ten derlenen verilere göre, tarımsal abonelerin 2016 yılında toplam tüketimi 1.093 GWh iken, 2021 yılına gelindiğinde bu rakamın 5.525 GWh 'te ulaşması, diğer abone gruplarındaki artışla arasında kayda değer bir fark olduğunu tablo 4.20 açıkça göstermektedir .

Bu durum, tarımsal tüketimin hızla büyüyen bir eğilim sergilediğini ve abone grupları arasındaki tüketim dinamiklerinde ciddi bir ayrışma olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle tarımsal sulama abone grubunda bu tür bir büyümenin nedenlerinin detaylı olarak incelenmesi gereklidir. İlgili abone grubu için altyapı ve bölgede uygulanan tarifeler açısından daha fazla bilgiye erişim sağlandığında, analizlerinizin etkisini artırabilirsiniz.

Tablo 4.20 Dicle Elektrik Dağıtım Bölgesinde Tüketimlerin Abone Gruplarına Dağılımı GWh

TÜKETİM	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mesken	2.212,35	2.525,97	2.739,11	2.853,96	3.125,67	3.066,39
Ticari	2.425,44	2.911,23	2.880,81	2.826,77	2.642,15	2.561,53
Tarımsal	1.093,13	1.247,31	3.212,22	2.702,07	3.894,47	5.625,29
Sanayii	1.903,01	1.917,67	2.182,23	2.402,75	2.378,14	2.322,72
Aydınlatma	164,83	195,67	186,25	199,88	209,49	247,77
Diğer						
Toplam Tüketim (GWh)	7.798,75	8.797,85	11.200,62	10.985,42	12.249,90	13.823,70

EPDK'nın tablolarından derlenen faturalanan tüketimin illere göre Dağılımı verileri ile tablo 4.21 oluşturulmuştur. Dicle Elektrik Dağıtım lisans bölgesi'nin tahakkuk miktarının Türkiye toplam tahakkukuna oranı, 2016 yılında %3,69 iken 2022 yılında %5,69'a yükselmiştir. Bu artış, bölgenin enerji tüketimindeki büyümesini ve sektöre olan etkisini açıkça göstermektedir. Bölge illeri arasında, Şanlıurfa özellikle ön planda yer almakta ve %2,57 oranıyla Dicle elektrik dağıtım bölgesinin genel artışına büyük katkı sağlamaktadır. Diyarbakır, Mardin ve diğer iller de daha küçük oranlarla bu büyümeyi desteklemiştir.

Tablo 4.21 Toplam Tüketimin Türkiye İçerisindeki Payı (%)

Oran (%)	Batman	Diyarbakır	Mardin	Siirt	Şanlıurfa	Şırnak	Dedaş
2016	0,32	0,94	0,6	0,2	1,47	0,18	3,69
2017	0,35	1	0,59	0,2	1,56	0,22	3,9
2018	0,38	1,18	0,75	0,2	2,03	0,26	4,8
2019	0,38	1,13	0,75	0,2	2,05	0,26	4,78
2020	0,39	1,22	0,87	0,2	2,29	0,28	5,24
2021	0,38	1,23	0,93	0,2	2,49	0,25	5,47
2022	0,39	1,26	0,99	0,2	2,57	0,29	5,69

Özelleştirme öncesi dönemde TEDAŞ, abone sayılarına ilişkin verileri düzenli olarak kamuoyuyla paylaşmaktaydı. Ancak, 2013 yılındaki özelleştirme sürecinden sonra bu verilerin açık kaynaklarda sunulmadığı, EPDK'nın ise 2021 yılına kadar bu tür verileri raporlarına dâhil etmediği anlaşılmaktadır. Bu durum, 2013-2015 yıllarına ait

abone sayısı verilerinin kamu kaynaklarından erişilememesine neden olmuştur. Bu nedenle, söz konusu yıllara ait bilgiler, DEDAŞ'nin faaliyet raporlarından derlenmiştir.

2021 yılı itibarıyla EPDK, piyasa gelişim raporlarına bu tür tabloları eklemeye başlamış olsa da, 2021 öncesi yıllara ait açık kaynak verilerinin eksikliği, bu dönemin detaylı analizini sınırlamaktadır. Bu durum, özelleştirme sonrası dönemin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilmesi için veri erişiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nde özelleştirme sonrası dönemde elektrik abone sayılarındaki artış dikkat çekici bir ivme kazanmıştır. 2016 yılında 1,6 milyon aboneye sahip olan bölge, 2018 yılına gelindiğinde 1,8 milyon aboneye ulaşarak iki yılda %9'luk bir artış göstermiştir (yıllık ortalama %4,5). 2021 yılında ise abone sayısı 2,2 milyona ulaşarak üç yılda %18'lik bir büyüme kaydetmiştir, bu da yıllık ortalama %6'lık bir artışı işaret etmektedir.

Bu artış, özelleştirme sonrasında elektrik tüketicilerinin daha sistematik bir şekilde abone sözleşmesi yapılarak sisteme dâhil edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda, bu gelişme, bölgedeki kayıp-kaçak oranlarının iyileştirilmesi adına yapılan çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, özelleştirme sonrası dönemin etkileri, özellikle kayıp-kaçak oranlarına ilişkin detaylı analizlerle tezin ilerleyen kısımlarında değerlendirilecektir.

DEDAŞ hizmet alanındaki 2016 yılı abone sayılarını ve bu illerin nüfuslarını tablo 4.22 de karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Tabloda yer alan verilere göre, toplam abone sayısı 1.675.094, toplam nüfus ise 5.793.334 olarak kaydedilmiştir. En yüksek abone sayısına sahip olan il 564.924 abone ile Şanlıurfa, en düşük abone sayısına sahip olan il ise 89.377 abone ile Siirt olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, illerin nüfus yoğunluklarına ve enerji kullanım ihtiyaçlarına paralel bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, toplam abone sayısının bölge nüfusuna oranla yüksek bir seviyede olduğu, elektrik enerjisinin kullanımında geniş bir kapsama alanına ulaşıldığına işaret etmektedir. Bu veriler, DEDAŞ'nin hizmet verdiği bölgede enerji tüketicilerinin dağılımını anlamak açısından önemli bir temel oluşturmaktadır.

Tablo 4.22 2016 Yılı Abone Sayıları. DEDAŞ 2016 Yılı Faaliyet Raporu'ndan

İller	Abone Sayısı	Nüfus
Diyarbakır	501.604	1.673.119
Mardin	249.431	796.237
Siirt	89.377	322.664
Şanlıurfa	564.924	1.940.627
Batman	168.052	576.899
Şırnak	101.706	483.788
Toplam	1.675.094	5.793.334

DEDAŞ'nin 2018 yılı abone sayılarını ve hizmet verdiği illerin nüfusunu gösteren tablo 4.23'te toplamda 1.838.929 abone ile 6.052.363 nüfusa hizmet verildiği görülmektedir. Şanlıurfa, 619.298 aboneyle en yüksek abone sayısına sahip olup nüfus açısından da 2.035.809 kişiyle listenin başında yer almaktadır. Diyarbakır, 538.676 aboneyle ikinci sırada gelmektedir. Abone sayısı açısından, Mardin (282.104), Batman (183.252), Şırnak (119.737) ve Siirt (95.862) illeri sıralamayı tamamlamaktadır. Bu veriler, her bir ilin nüfus yoğunluğu ve elektrik kullanımı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu ortaya koyarken, Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nde tüketicilerin enerji sistemine uyumunun 2018 itibarıyla daha da genişlediğini göstermektedir. Bu durum, 2016 yılına kıyasla abone sayısında dikkate değer bir artışın gerçekleştiğini de işaret etmektedir

Tablo 4.23 DEDAŞ 2018 Yılı Abone Sayıları DEDAŞ 2018 Yılı Faaliyet Raporu'ndan

İller	Abone Sayısı	Nüfus
Diyarbakır	538.676	1.732.396
Mardin	282.104	829.195
Siirt	95.862	331.670
Şanlıurfa	619.298	2.035.809
Batman	183.252	599.103
Şırnak	119.737	524.190
Toplam	1.838.929	6.052.363

Yukarıda da değindiğimiz gibi 2021 yılından itibaren EPDK Türkiye de ki elektrik abone sayılarına ilişkin verileri Piyasa gelişim raporlarında ilan etmeye başladı. Tablo 4.24 deki veriler bu raporlardan alınmıştır.

Tablo 4.24 DEDAŞ 2021 Yılı Abone Sayıları EPDK Elektrik Piyasası Gelişim Raporu “Tablo 1.17: 2021 Yılı Tüketici Sayısının İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (Sayı-%)

DİCLE	Abone sayısı	Türkiye abone sayısına oranı (%)
Diyarbakır	598.925	1,27%
Mardin	315.901	0,67%
Siirt	99.955	0,21%
Şanlıurfa	705.480	1,49%
Batman	205.503	0,43%
Şırnak	138.739	0,29%
DİCLE	2.064.503	4,36%
TÜRKİYE	47.311.976	100%

Yukarıdaki verilere göre, Dicle elektrik dağıtım bölgesindeki toplam abone sayısı 2.174.230 olup, Türkiye toplam abone sayısının %4,60’ını temsil etmektedir.

Bölge illeri bazında en yüksek abone sayısı 598.925 ile Diyarbakır’dadır, bu da Türkiye genelinde %1,27’lik bir pay anlamına gelmektedir. İkinci sırada ise Şanlıurfa, 705.480 aboneyle toplamın %1,49 ’una yakın bir oranda katkı sağlamaktadır.. Diğer iller arasında, Mardin (315.901), Batman (205.503), Siirt (99.955) ve Şırnak (138.739) abone sayılarıyla yer almaktadır.

Bu tablo, Dicle elektrik dağıtım bölgesinin toplam elektrik abone sayısındaki büyüklüğünü ve bunun Türkiye genelindeki payını net bir şekilde göstermektedir. Bölgede abone sayısının düzenli bir artış sergilediği ve enerji altyapısının daha geniş bir müşteri kitlesine hizmet vermeye başladığı tablo 4.24’te görülmektedir.

EPDK nın aynı tablosundan derlenen veriler ile Batman ilinin abone gruplarına göre sayıları ve Türkiye deki abone sayıları içindeki payı aşağıdaki tablo 4.25 te gösterilmiştir

Tablo 4.25 DEDAŞ Batman İli 2021 Yılı Abone Sayıları EPDK Elektrik Piyasası Gelişim Raporu “Tablo 1.17: 2021 Yılı Tüketici Sayısının İllere ve Tüketici Türüne Göre Dağılımı (Sayı-%)

Tüketici Grubu Abone	Tüketici Sayısı	Türkiye abone sayılarına Oranı (%)
Aydınlatma	1.778	0,00%
Mesken	169.075	0,36%
Sanayi	177	0,00%
Tarımsal Sulama	2.494	0,01%
Ticari	31.979	0,07%
İl Toplamı	205.503	0,43%

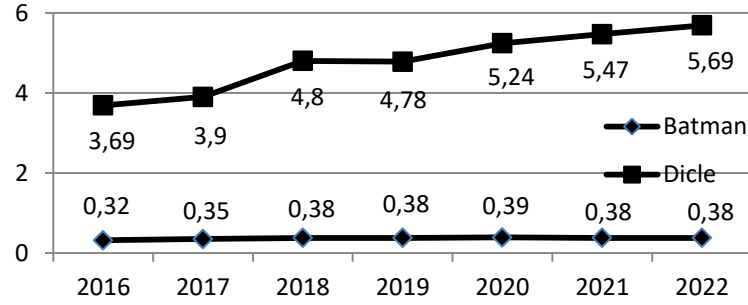
Yukarıdaki tablo, Batman iline ait 2021 yılı elektrik tüketici türlerine göre abone sayılarını ve Türkiye genelindeki oranlarını açıklamaktadır. Verilere göre, Batman ilinde toplam abone sayısı 205.503 olup, bu sayı Türkiye genelindeki toplam abone sayısının %0,4344’üne denk gelmektedir.

Bu tablo, Batman ilinde elektrik tüketiminin büyük ölçüde mesken aboneleri tarafından gerçekleştirildiğini ve ticari kullanımın da nispeten önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Sanayi ve tarımsal sulama gibi gruplar ise Türkiye genelindeki oranlara kıyasla daha sınırlı bir tüketici kitlesine sahiptir. Veriler, Batman ilinin tüketici türleri arasındaki dengenin mesken ve ticari ağırlıklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş.’nin lisans bölgesi ve Batman ili yıllık tüketim verilerine bakıldığında, Şekil 4.4 deki grafikte Batman ilinin Türkiye toplam elektrik tüketimindeki payı yıllar boyunca %0,38 civarında sabit kalmıştır. Buna karşılık, Dicle elektrik dağıtım bölgesi’nin toplam tüketimi, 2016 yılında %3,69’dan başlayarak 2022 yılında %5,69’a ulaşarak Türkiye genelindeki tüketim içerisindeki payını belirgin bir şekilde artırmıştır.

Bu artışın başlıca nedenleri arasında tarımsal sulama tüketimindeki hızlı büyüme önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Tarımsal sulama abonelerinin sisteme dâhil edilmesi ve tüketimlerinin kayıt altına alınması, Dicle elektrik dağıtım bölgesi’nde enerji tüketimindeki bu büyümede etkili olmuştur. Ayrıca, bu durum bölgedeki elektrik altyapısının tarımsal ihtiyaçlar doğrultusunda daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başladığını da göstermektedir.

Bu tüketim dinamiklerinin detaylı analiz edilmesi, bölgenin elektrik talep karakteristiğini anlamak açısından önemlidir.

Şekil 4.4 Batman İli Ve Dicle Dağıtım Bölgesinin Türkiye Elektrik Toplam Tüketimindeki Payı %

4.4. Batman İli Elektrik Dağıtım

4.4.1 Batman ili

Batman'ın gelişimi, doğal kaynaklarının keşfiyle hızlanmıştır. 1937 yılında bucak olan bu yerleşim, 1940'ların sonlarına doğru Raman'da petrolün bulunmasıyla büyük bir dönüşüm yaşamıştır. 1955 yılında belediye teşkilatı kurulan Batman, 1957 yılında ilçe statüsü kazanmış ve 1990 yılında 72. il olarak resmen tanınmıştır.

Şekil 4.5 Batman İli il sınırları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Batman'ın yüzölçümü 4.477 km², il merkezinin rakımı ise 570 metredir. İdari yapısı, 5 belde, 5 ilçe, 1 il belediyesi ve

toplam 11 beldeyi kapsayarak geniş bir organizasyona sahiptir. Ayrıca, Batman ili, 282 mezra ve 283 köye ev sahipliği yapmaktadır. Tüm bu veriler, ilin hızla büyüyen ve gelişen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Batman, Mezopotamya'nın kalbinde yer alarak tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, zengin bir kültürel mirasa sahip bir şehirdir. Bu geçmişten kalan birçok tarihi eser, özellikle Hasankeyf gibi bölgelerde yoğunlaşmıştır. Ayrıca doğal güzellikler açısından Garzan Vadisi, Sason Çilekleri ve Mereto Dağı ile öne çıkan Batman, bu yönüyle hem tarihsel hem de doğal bir çekim merkezi konumundadır.

Son yıllarda Batman, sosyal ve ekonomik gelişmelerle birlikte nüfusunda artış yaşamıştır. TÜİK 2023 verilerine göre nüfusu 620.278 kişi olup, %84,27'si şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Kentsel yoğunluk, merkez ilçede km² başına 722 kişi ile dikkat çekmektedir.

Elektrik altyapısı açısından Batman, Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin bir iştiraki olarak başlanan süreçten sonra DEDAŞ 'a devredilmiştir. Şirket, sadece Batman değil, Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa ve Siirt illerinde de elektrik dağıtım hizmeti sunmaktadır. İlin altyapısı, toplamda 15.000 kilometrelik iletim ve dağıtım hattıyla 200 binden fazla aboneye hizmet vermektedir.

Son yıllarda DEDAŞ tarafından yapılan yatırımlar, mevcut hatların yenilenmesi ve yeni dağıtım hatlarının inşasıyla elektrik altyapısını ciddi şekilde iyileştirmiştir. Bu gelişmeler, elektrik şebekesindeki kontrol ve koruma sistemlerinin kurulumu ile desteklenmiştir. Elektrik altyapısının iyileştirilmesi, hem işletmelerin hem de vatandaşların kesintisiz ve kaliteli enerjiye erişimini artırmış, Batman'ın ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlamıştır.

Bu yatırımların sürdürülebilirliği, bölgede yeni projelerle devam etmekte olup, enerji hizmetlerinin daha da geliştirilmesi hedeflenmektedir.

4.4.2 Batman ili elektrik dağıtım verileri

Batman iline ait 1995 ve 2012 yılları arasındaki abone sayılarındaki değişim, TEDAŞ tarafından sunulan istatistik verileriyle analiz edildiğinde, önemli bir büyüme gözlemlenmiştir. 1995 yılında 60.521 olan abone sayısı, özelleştirme öncesi 2012 yılında 130.742'ye yükselerek 17 yıl içerisinde iki katın üzerinde bir artış göstermiştir. Bu büyüme, özellikle Mesken abone grubunun yoğun şekilde artmasıyla

desteklenmiştir. Mesken grubu, toplam abone grubu içinde her yıl %82-85 gibi yüksek bir paya sahip olmuş ve bu grubun enerji kullanımındaki önemi artmıştır.

Diğer yandan, sanayi abone grubunda hem abone sayısının azalması hem de toplam içindeki payın düşmesi, Batman gibi bir sanayi şehri için düşündürücü bir durumdur. Bu veriler, bölgedeki sanayi tüketiminin nispeten gerilediğini ve enerji tüketim profillerinin konut ağırlıklı bir yapıya doğru kaydığını tablo 4.26 da göstermektedir.

2012 yılından itibaren TEDAŞ'ın abone sayılarına ilişkin tabloları açık kaynaklarda yayınlamadığı veya erişimin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Özelleştirme sonrası dönemde, tarife grupları bazında abone sayılarına ilişkin veriler, 2021 yılına kadar EPDK tarafından da açık kaynaklarda paylaşılmamıştır. Ancak, 2016 ve 2018 yıllarına ait bilgiler, dağıtım şirketinin yıllık faaliyet raporlarından derlenmiş ve bu raporlara göre Batman ilindeki abone sayısının sırasıyla 168.052 ve 183.252 olduğu görülmüştür. Bu durum, özelleştirme sonrası dönemde veri erişiminde yaşanan sınırlamaları ve bu verilerin daha çok şirket raporlarına dayalı olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Tablo 4.26 Batman İli 1995 ila 2012 Yılları Abone Sayıları

Abone	Resmi Daire	Sanayi	Mesken	Ticari, Şantiye	Tarımsal Sulama	Aydınlatma	Diğer	Toplam
1995	339	674	52.821	6.321	352	0	14	60.521
1996	360	681	56.871	6.765	351	0	14	65.042
1997	455	648	61.189	8.291	562	0	25	71.170
1998	511	636	61.874	8.335	623	0	19	71.998
1999	462	699	64.464	8.985	654	0	17	75.281
2000	644	686	69.027	9.917	873	0	505	81.652
2001	676	692	71.881	10.597	958	0	628	85.432
2002	525	628	73.221	10.772	1.200	0	809	87.155
2003	493	603	73.628	10.662	1.237	0	831	87.454
2004	508	593	74.983	11.092	1.312	278	937	89.703
2005	535	631	77.541	11.963	1.448	278	967	93.363
2006	567	639	81.852	12.738	1.522	279	892	98.489
2007	578	603	83.731	13.215	1.516	279	586	100.508
2008	651	605	87.088	13.904	1.549	558	799	105.154
2009	674	590	93.665	14.942	1.616	725	644	112.856
2010	711	587	98.385	15.981	1.662	767	695	118.788
2011	715	290	101.694	17.003	1.690	774	762	122.928
2012	716	272	108.281	18.107	1.734	796	836	130.742

3.4.3 Batman ili kayıp kaçak oranı

Batman iline ait özelleştirme sonrası yıllar tahakkuk verilerine erişim sağlanabilmiş olsa da, dağıtım şebekesine verilen elektrik enerjisi miktarına ilişkin sağlıklı verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle, özelleştirme öncesi döneme ait veriler kullanılarak kayıp-kaçak oranlarının yıllar içerisindeki seyri değerlendirilmiştir.

Bu analizde, özelleştirme öncesi dönemde kayıp-kaçak oranlarının belirli bir aralıkta seyrettiği, ancak özelleştirme sürecine yaklaşıldıkça bu oranların yükselme eğilimi gösterdiği dikkat çekmektedir. Özellikle, özelleştirme öncesi son iki yıl olan 2011 ve 2012 yıllarında kayıp-kaçak oranlarının %70'lere ulaştığı görülmektedir. Bu durum, özelleştirme sürecine yaklaşılrken yatırımların azalması ve operasyonel verimliliğin düşmesi gibi faktörlerden kaynaklanmış olabilir.

11 yıllık veriler incelendiğinde, özelleştirme öncesi dönemde dönemsel değerlerin belirli bir sapma ile düzenli bir seyir izlediği, ancak son beş yıllık süreçte, özelleştirme tarihine yaklaşıldıkça kayıp-kaçak oranlarının artış gösterdiği açıkça görülmektedir. Bu durum, bölgedeki altyapı yatırımlarının azalması, operasyonel verimliliğin düşmesi veya sürecin getirdiği belirsizlik nedeniyle oluşan bir ataletin etkisi olarak değerlendirilebilir. Özellikle 2011 ve 2012 yıllarındaki aylık kayıp-kaçak oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir(Tablo 4.27).

Tablo 4.27 Batman İli 2003 ila 2012 Yılları Arasında Aylık Dönemlerde Kayıp Kaçak Oranları

Aylar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ocak	73	82	63	77	51	76	78	72	76	71
Şubat	74	84	76	70	73	71	77	77	73	77
Mart	67	75	70	71	79	67	80	71	74	77
Nisan	65	74	80	63	72	58	70	46	66	67
Mayıs	41	67	41	38	57	63	62	22	60	69
Haziran	39	60	63	35	64	56	62	69	63	66
Temmuz	54	69	67	50	64	63	65	65	63	70
Ağustos	59	70	73	43	68	60	60	60	61	64
Eylül	73	60	50	33	70	52	34	61	57	51
Ekim	72	72	78	34	57	52	50	46	57	60
Kasım	61	57	72	44	77	75	65	77	79	73
Aralık	82	27	49	56	49	79	67	75	78	81
Toplam	63	66	65	51	65	64	64	64	70	71

Son beş yıllık aylık verilere dayanarak yapılan analiz, 2008 yılı aylarındaki kayıp-kaçak oranlarının hem yılsonu ortalaması hem de Şubat, Mart, Haziran ve Ağustos aylarında sonraki beş yılın en düşük oranlarına sahip olduğu göstermektedir. 2009 ve sonraki yıllarda kayıp-kaçak değerinin yükseldiği bununla birlikte, 2012 yılı içinde en düşük kayıp-kaçak oranının olmadığı, yıl ortalaması ve Şubat, Mayıs ve Aralık ayı değerlerinin en yüksek değerler olarak gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Bu, Batman ilinde özelleştirmeye yaklaşılrken aylık kayıp-kaçak oranlarında belirgin bir artış eğilimini ortaya koymaktadır.

2012 yılı Aralık ayında kaydedilen kayıp-kaçak oranının %80 seviyelerine ulaştığı verisi, enerji dağıtım yönetimi ve politikalarına ilişkin önemli değerlendirmelerin yapılması gerektiğini açıkça göstermektedir. Bu artışın nedenleri, özelleştirme sürecine bağlı yatırım eksiklikleri, operasyonel verimlilikteki düşüş veya sistemdeki atalet gibi etkenler olarak değerlendirilebilir. Verinin, bölgesel ekonomik koşullar ve enerji kullanıcılarının davranışlarıyla birlikte ele alınması, sorunun altında yatan nedenleri daha kapsamlı bir şekilde anlamayı mümkün kılacaktır.

Özelleştirme sürecine alınan Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nde kayıp-kaçak oranlarıyla ilgili veriler, bu sürecin sektörel dinamikleri üzerindeki etkilerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. 2005 yılına kadar %60'lar civarında sabit bir seyir izleyen kayıp-kaçak oranları, özelleştirme programına alındığı yıl ilginç bir şekilde %55 seviyelerine kadar gerilemiş; ancak hemen bir yıl sonra yeniden %65'ler düzeyine çıkmıştır. Bu durum, geçici bir iyileşme gibi görünse de, altyapı yatırımları ve saha denetimlerinin sürekliliğinin sağlanmamasının etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Özelleştirme öncesi dönemin son iki yılı olan 2011 ve 2012 yıllarında ise kayıp-kaçak oranlarının %65 seviyelerinde seyretmekten %70 gibi oldukça yüksek bir değere yükselmesi, bölgede yatırımların ve operasyonel etkinliğin azalmasıyla oluşan bir tür ataleti işaret etmektedir. Bu eğilim, özellikle özelleştirme süreçlerinde altyapıların ve operasyonel kapasitenin ne kadar kritik bir önem taşıdığını göstermektedir.

Bu veriler ışığında, özelleştirme öncesi son dönemlerde bölgenin enerji altyapısında meydana gelen bu tür dalgalanmaların nedenlerinin daha detaylı bir analizle değerlendirilmesi, mevcut sorunların çözümüne yönelik daha sürdürülebilir politikaların geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Batman ilinin 2003 ile 2012 yılları arasındaki kayıp/kaçak oranları, elektrik alım ve tahakkuk verilerinden derlenerek değerlendirildiğinde, belirli sapmalarla birlikte %60-65 Aralığında istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Ancak özelleştirme öncesi

son iki yılda, özellikle 2011 ve 2012 yıllarında oranlarda önemli bir artış yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu dönemde kayıp-kaçak oranı, 2012 yılı sonunda %70'lere ulaşmış, bu da enerji yönetimi ve verimlilik açısından ciddi bir gerilemeye işaret etmiştir.

Bu artışın nedenlerinden biri, özelleştirme sürecinin yaklaşmasıyla birlikte bölgede altyapı yatırımlarının azalması ve operasyonel etkinliğin düşmesi olarak değerlendirilmiştir. Özellikle, elektrik altyapısının yenilenmesi ve kayıp-kaçakla mücadelenin duraksaması, bu oranların yükselmesine neden olmuş olabilir.

Batman iline ait 2002 ile 2012 yılları arasında her bir ayda gerçekleşen değerlerin aritmetik ortalamaları tablo 4.28. de derlenmiştir. Aylık ortalamaları sunulan on yıllık verilere göre, elektrik enerjisinin satışından tahsil edilen enerji bedelinin aylık ortalaması olarak 4,5 – 5,5 milyon TL seviyelerinde gerçekleştiği, bu da bölgedeki ekonomik istikrar açısından önemli bir veri sunmaktadır. Aynı tabloda alınan elektrik enerjisi aylık ortalama miktarları dikkate alındığında Kasım, Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında Batman ilinin enerji çekisi diğer aylarla ciddi şekilde ayrılmaktadır. Buna karşılık Batman ili aylık ortalama Elektrik satış miktarı ise neredeyse 30.000 MWh tüketimin etrafında seyretmektedir. Çekişin yüksek olduğu ayların kış ayları olması bu artışın kaynağının ısınma kaynaklı elektrik enerjisi çekişi olduğu yönünde fikir vermektedir.

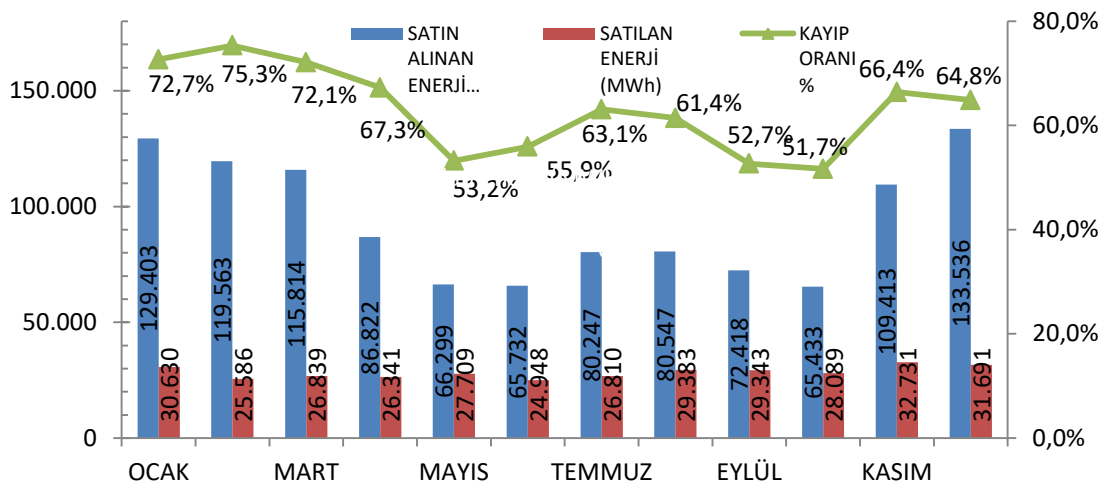
Satışı gerçekleşen (Tahakkuk edilen) elektrik enerjisinin %75 ortalama ile tahsil edildiği görülmektedir. Bu veri Batman ilindeki elektrik enerji yönetiminin mali performansını analiz etmek için kritik bir bakış açısı sunuyor. Tahakkuk edilen elektrik enerjisinin %70'ten fazlasının tahsil edildiği, dolayısıyla büyük bir kısmının başarılı bir şekilde tahakkuk-tahsilat sürecine yansıdığı gözlemlenmektedir. Ancak kalan kısmın tahakkuk aşamasında kayıp-kaçak oranları veya ödenmeyen faturalar nedeniyle eksik kaldığı anlaşılmaktadır.

Yıllık ortalamalar dikkate alındığında, Batman ilindeki enerji çekiş ve tahakkuk değerlerinin dönemsel olarak istikrarlı bir şekilde artış gösterdiği açıkça görülmektedir. Aynı zamanda, Ocak, Şubat ve Mart aylarında kayıp-kaçak oranlarının yüksek olduğu, bunun da ısınma ihtiyacının artmasıyla bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, Temmuz ve Ağustos aylarında ise kayıp-kaçak oranlarının yükseldiği, bu durumun da soğutma ihtiyacının enerji tüketiminde artışa neden olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4.28 DEDAŞ Batman İl Müdürlüğü 2002 ila 2012 Yılları Arası Tahakkuk Tahsilat Kayıp- Kaçak Aylık Ortalamaları

	Alınan Enerji (MWh)	Alınan Enerji Milyon TL	Satılan Toplam (MWh)	Kayıp Oranı %	Satılan Enerji Milyon TL	Fatura Tahsilatı Milyon TL	Tahsilat / Satılan Enerji %
Ocak	129.403	13,953	34.746	72,70%	6,613	4,114	62%
Şubat	119.563	13,047	29.565	75,30%	5,555	4,261	77%
Mart	115.814	12,053	31.210	72,10%	5,848	4,633	79%
Nisan	86.822	8,859	28.608	67,30%	5,558	4,361	78%
Mayıs	66.299	6,987	30.696	53,20%	5,884	4,524	77%
Haziran	65.732	7,171	27.632	55,90%	5,131	3,823	75%
Temmuz	80.247	8,973	29.103	63,10%	5,597	4,485	80%
Ağustos	80.547	9,105	31.073	61,40%	6,096	4,414	72%
Eylül	72.418	7,243	32.870	52,70%	6,331	4,904	77%
Ekim	65.433	7,364	30.700	51,70%	6,055	4,598	76%
Kasım	109.413	12,301	34.511	66,40%	6,766	4,920	73%
Aralık	133.536	14,968	44.218	64,80%	8,135	5,918	73%
Toplam	1.125.225	122,025	384.931	65,80%	73,571	54,956	75%

Bu bulgular, iklimlendirme ihtiyaçlarının enerji yönetimi üzerindeki etkilerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, dönemsel kayıp-kaçak oranlarının analiz edilmesi, enerji tüketim profillerini anlamak ve altyapının daha etkin bir şekilde planlanması için kritik bir bilgi sunmaktadır.

Şekil 4.6 Batman İli 2002 İla 2012 Yılları Arası Alınan Ve Satılan Elektrik Enerjisi Ve Kayıp Kaçak Değerleri Ay Ortalamaları Grafiği

Şekil 4.6'daki veriler, Batman ilindeki tahakkuk edilen (satılan) elektrik enerjisi miktarının zaman içerisinde neredeyse sabit kaldığını, ancak buna karşın dağıtım şebekesi üzerinden çekilen elektrik enerjisi miktarının 65 bin ila 133 bin MWh arasında önemli dalgalanmalar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu dalgalanmalar, şebekenin verimli bir şekilde işletilmesinde ciddi zorluklar oluşturmuştur.

Bu durum, dağıtım altyapısındaki dengesizlikler, kayıp-kaçak oranlarındaki artış ya da operasyonel süreçlerdeki aksamaların bir göstergesi olabilir. Dalgalanmanın nedenlerinin detaylı şekilde incelenmesi ve bu sorunun çözümüne yönelik stratejik adımların atılması, enerji yönetiminin verimliliği açısından kritik önem taşımaktadır.

2002 ile 2012 yılları arasında Batman iline ait aylık kayıp-kaçak oranlarının incelenmesi, iki önemli kırılımın varlığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. 2006 yılı değerleri (%55,3), Dağıtım Bölgesi'nin Özelleştirme programına alındığı döneme denk gelmekte ve kayıp-kaçak oranlarında belirgin bir gerileme olduğu görülmektedir. Ancak, sonraki yıllarda bu eğilimin kalıcı olmadığı anlaşılmıştır. Özellikle özelleştirme ihale süreçlerinin gerçekleştiği 2011 ve 2012 yılları kayıp-kaçak oranlarının sırasıyla %69,6 ve %70,6 ile en yüksek seviyelere ulaştığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir.

Özelleştirme sürecine yaklaşıırken altyapı yatırımlarının duraksaması ve verimlilik kayıplarının artışı, bu artışın olası nedenleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, 2011-2012 yıllarında kayıp-kaçak oranlarının yükselmesi, sistematik denetim ve kontrol mekanizmalarının yeterince etkinleştirilemediğini göstermektedir.

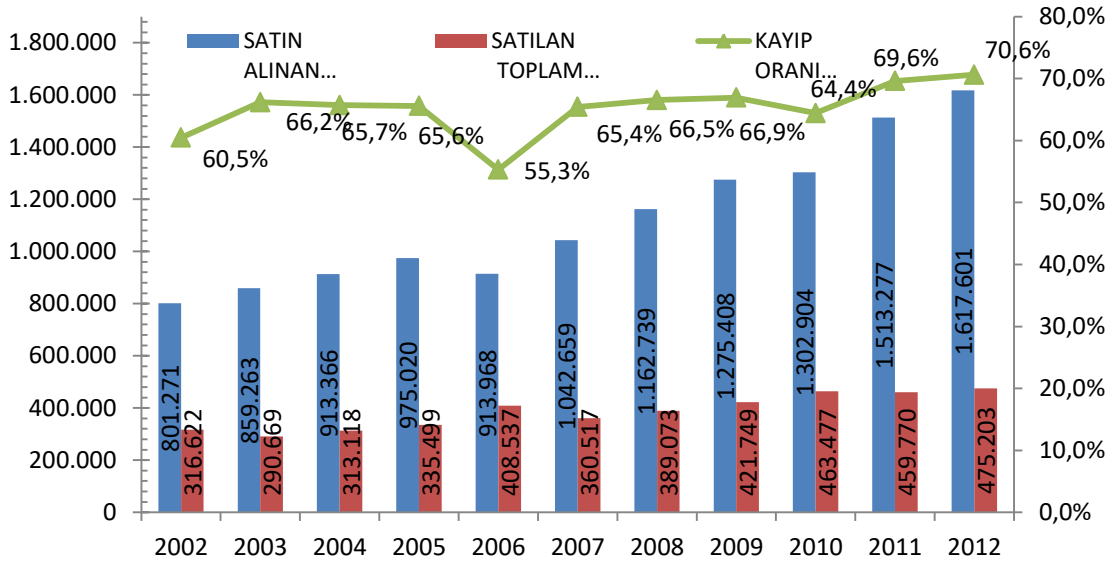
Tablo 4.29'daki veriler değerlendirildiğinde, Batman ilinin 2002-2012 yılları arasındaki elektrik alış ve tahakkuk verilerinin özelleştirme sürecinden nasıl etkilendiğini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.:

- Elektrik Enerjisi Alış ve Veriş Verileri: Genel olarak kısmi artışlarla paralel bir seyir izlenmiş, ancak özellikle 2006 ve 2011-2012 yıllarında dikkat çekici sapmalar görülmüştür. Bu sapmaların, özelleştirme programının bölge sektörü ve çalışanları üzerindeki etkilerinden kaynaklanabileceği değerlendirilmiştir.
- Kayıp/Kaçak Oranları: 10 yıllık dönemde kayıp/kaçak oranının ortalama %66 civarında olduğu, ancak özelleştirme öncesindeki son iki yıl olan 2011 ve 2012'de ciddi bir artış göstererek %70'lere ulaştığı tespit edilmiştir. Bu artışın nedenleri arasında altyapı yatırımlarının azalması, yönetim süreçlerindeki atalet ve özelleştirme sürecine bağlı belirsizlikler öne çıkabilir.

- **Tahsilat Oranı:** Satılan elektrik enerjisinin tahsilat oranı yaklaşık %75 seviyelerinde seyretmiştir. Ancak daha çarpıcı bir detay, satılan enerjinin satın alınan enerjiye oranının yalnızca %45 olmasıdır. Bu durum, işletme devamlılığı için sürdürülemez bir mali yük anlamına gelmektedir. Kamu, satın aldığı elektrik enerjisinin her 100 lirası için ancak 45 lirasını tahsil edebilmiştir.

Tablo 4.29 Dedaş Batman İl Müdürlüğü 2002 İla 2012 Yılları Arası Tahakkuk Tahsilat Kayıp-Kaçak Değerleri

	Alınan Enerji (MWh)	Alınan Enerji Milyon TL	Satılan Toplam (MWh)	Kayıp Oranı %	Satılan Enerji Milyon TL	Fatura Tahsilatı Milyon TL	Tahsilat / Satılan Enerji %
2002	801.271	20,118	316.622	60,50%	32,828	26,438	81%
2003	859.263	22,966	290.669	66,20%	34,895	27,863	80%
2004	913.366	71,475	313.118	65,70%	43,610	26,539	61%
2005	975.020	75,211	335.499	65,60%	44,484	23,416	53%
2006	913.968	75,585	408.537	55,30%	55,097	34,351	62%
2007	1.042.659	86,836	360.517	65,40%	53,188	37,384	70%
2008	1.162.739	142,861	389.073	66,50%	73,878	58,749	80%
2009	1.275.408	176,970	421.749	66,90%	96,958	68,693	71%
2010	1.302.904	188,774	463.477	64,40%	117,246	91,891	78%
2011	1.513.277	214,638	459.770	69,60%	117,115	103,032	88%
2012	1.617.601	266,840	475.203	70,60%	139,986	106,157	76%
Toplam	12.377.477	1.342,273	4.234.236	65,80%	809,285	604,511	75%

Şekil 4.7 Batman İli 2002 İla 2012 Yılları Arası Alınan Ve Satılan Elektrik Enerjisi (MWH) Ve Kayıp Kaçak Grafiği

Bu veriler, özelleştirme sürecinin hem olumlu hem de zorluklarla dolu bir dönüşüm süreci olduğunu gösteriyor. Özellikle özelleştirme öncesi kayıp/kaçak oranlarının artışı, yatırım ve operasyonel verimliliği sağlamak için daha etkili önlemlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.5 Genel Değerlendirme

Kamu açısından özelleştirmeler, farklı neden ve amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Elektrik dağıtım özelleştirmelerinde ise başlıca iki temel gerekçe ön plana çıkmaktadır: kayıp-kaçak oranlarının azaltılması ve altyapının kesintisiz, sürekli, kaliteli elektrik enerjisi sunacak şekilde iyileştirilmesi. Ancak, bu hedeflerin başarısını değerlendirirken iki önemli noktayı dikkate almak gerekir. Birincisi, belirlenen hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğinin tespiti; ikincisi ise bu sonuçların hangi maliyetler karşılığında elde edildiği ve özelleştirme öncesi yapı ile aynı maliyetlerle elde edilip edilemeyeceğinin analizidir. Bu bağlamda, gerek dağıtım şirketleri, gerek EPDK, TEDAŞ ve diğer ilgili kurumların, kamuoyunu aydınlatıcı nitelikte yeterli veri paylaşımında bulunması, daha kapsamlı ve sağlıklı bir sektör analizi yapılmasını mümkün kılacaktır.

Tüm bunlara rağmen, tezinin hazırlanması sürecinde elde edilen veriler, elektrik dağıtım özelleştirmelerinin, elektrik dağıtım altyapısının yenilenmesinde kamu ataletinin aşılmasını sağladığını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak, bu altyapı yatırımlarının kamuya maliyeti ve verimliliği hala tartışmaya açıktır. Bu bağlamda, özelleştirmelerin itici bir güç olduğu ve sonrasında özellikle Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nde ve Türkiye genelinde altyapı yatırımlarında önemli bir artış yaşandığı gözlemlenmiştir.

Elektrik dağıtım bölgesinde tüketime sunulan toplam elektrik enerjisinin faturaya dönüşme oranının arttığı ve buna bağlı olarak kayıp-kaçak oranlarının azaldığı, mevcut verilerle açıkça desteklenmektedir. Bu durum, özelleştirme sonrası dönemde yapılan altyapı yatırımları ve enerji yönetimindeki iyileştirmelerin olumlu sonuçlarını göstermektedir. Kayıp-kaçığın azalması, şebeke verimliliğinin artırılması ve daha fazla tüketimin kayıt altına alınması açısından büyük bir başarıdır.

Bu iyileşmenin sürdürülebilirliğini sağlamak adına, düzenli yatırım ve denetimlerin devamlılığı önemli olacaktır.

Batman iline ait kayıp-kaçak oranlarının analizi, özelleştirme sürecinin yaklaşmasıyla birlikte kaçak kullanımın belirgin bir şekilde arttığını göstermektedir. Tablo 4.27'deki verilere göre, aylık en yüksek kayıp-kaçak değerleri özelleştirme öncesindeki son dört yılda gerçekleşmiştir. Bu eğilim, enerji altyapısındaki zayıflıkların ve yönetsel duraksamanın özelleştirme sürecine yaklaşırken yoğunlaştığını işaret

etmektedir. Bu değişimler, özelleştirme öncesi dönemde enerji sektöründeki yönetsel ve operasyonel değişikliklerin doğrudan bir etkisi olarak değerlendirilebilir.

Bu artışın arkasındaki dinamiklerin detaylı bir şekilde değerlendirilmesi önemlidir. Maliyet kısıtlamaları nedeniyle yatırımların azalması, altyapıdaki teknik ve işletme sorunlarının çözülmemesi ve sistematik denetim eksiklikleri gibi faktörler bu süreci tetiklemiş olabilir. Ayrıca, özelleştirme beklentilerinin kamu tarafında operasyonel verimlilikte bir durgunluk yaratmış olabileceği de düşünülebilir.

Bu eğilimin sektörde ve bölgede yarattığı etkilerin incelenmesi, hem geçmiş dönemdeki kararların değerlendirilmesi hem de gelecekteki stratejilerin daha etkin bir şekilde oluşturulması için kritik bir adım olacaktır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Türkiye'de elektrik dağıtım sektöründe özelleştirmeler sonrası dikkat çekici gelişmeler yaşanmıştır. Bu süreçle birlikte dağıtım şebekelerinin yenilenmesi ve iyileştirilmesi sağlanmış, elektrik arızalarına müdahale hızlanmış ve arıza oranlarında önemli düşüşler kaydedilmiştir. Ayrıca hizmet kalitesinin artırılmasıyla tüketicilere daha verimli ve kesintisiz enerji sağlanmıştır. Özelleştirme sonrası mevcut abone ve şebeke verileri bilimsel yöntemlerle analiz edilerek yeniden düzenlenmiş, böylece dijital ve güvenilir veri altyapısı oluşturulmuştur. Bu gelişmeler, Türkiye'nin elektrik dağıtım sektörünün modernleşmesine ve ileriye dönük yatırımlarla büyümesine önemli katkılar sağlamıştır.

Özelleştirme süreçlerinde belirlenen hedeflerin değerlendirilmesinde önemli bir diğer husus ise hedeflerin genellikle subjektif nitelikte olmasıdır. Örneğin, kayıp-kaçağın düşürülmesi bir hedef olarak belirtilse de bu oranların hangi seviyelere indirilmesi gerektiği ya da bu düşüşün hangi maliyetlerle sağlanacağına dair somut veriler ya da ölçütler belirtilmemiştir. Bu durum, özelleştirme sonrası gerçekleştirmelerin tam anlamıyla bilimsel ve objektif bir şekilde değerlendirilebilmesini güçleştirmiştir.

5.2 Öneriler

Elektrik dağıtım şebekesinin temel sorumluluğu, elektrik enerjisinin arz güvenliğini sağlamak ve tüketicilere kaliteli, kesintisiz, uygun maliyetli bir enerji tedariki sunmaktır. Bu süreçte yalnızca şebeke iyileştirmeleriyle yetinilmemeli, aynı zamanda şebekeye yük getiren kaçak tüketimlerin önüne geçmek için bölgesel raporlama mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu raporlamalar, sorunlu ve aşırı tüketim yapılan bölgelerin tespiti açısından kritik öneme sahiptir. Tespit edilen sorunların çözümü için gerekli mücadele, kamu ve özel sektör iş birliği ile eş zamanlı olarak yürütülmelidir.

Tarımsal sulama abone grubuna ilişkin yaşanan sorunlar, dağıtım bölgeleri için temel bir mesele olmaya devam etmektedir. Bu sorunların çözümü ve daha sürdürülebilir bir enerji yönetimi sağlanması adına, kamu ve özel sektörün iş birliği içerisinde çalışmalarını ileriye taşıması büyük bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte,

tarımsal sulama tüketicilerinin de bu süreçte aktif bir şekilde yer alarak çözümün bir parçası haline getirilmesi zorunluluktur. Tüketicilerle sağlanacak bu iş birliği, hem bölgedeki enerji yönetimini daha verimli kılacak hem de taraflar arasındaki uyumu güçlendirecektir.

Elektrik dağıtım sektöründeki faydaların hangi maliyetler karşılığında elde edildiğinin, açık kaynaklardan edinilen bilgilerle net bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Sektörün daha sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi için, öncelikli olarak verilerin şeffaf bir şekilde paylaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirmeler öncesinde kamuoyuyla paylaştığı ve hâlen açık kaynaklardan erişilebilir durumda olan yıllık faaliyet raporları ile 2010 yılına kadar yayımlanmış TEDAŞ istatistik kitaplarının sürekliliğinin sağlanması, bu yönde önemli katkılar sunacaktır.

Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nin sorumlu dağıtım şirketi olan DEDAŞ'ın da benzer çalışmalarını kamuoyuyla paylaşması, sektörün ve bölgenin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Şirketin faaliyetleri, yatırımları ve performansına ilişkin verilerin şeffaf bir şekilde sunulması, bölgedeki enerji yönetiminin değerlendirilmesine ve daha etkili stratejilerin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır. Bu tür veri paylaşımı, hem akademik çalışmalara destek olabilecek hem de kamu ve özel sektör arasında daha güçlü bir iş birliği için zemin hazırlayacaktır.

Elektrik dağıtım sektörünün özelleştirme süreçleri, bölgesel ve ulusal enerji yönetimi açısından önemli etkiler yaratmıştır. Özelleştirmenin başlıca hedeflerinden biri kayıp-kaçak oranlarının azaltılması, diğeri ise altyapının sürekli, kaliteli ve kesintisiz enerji sağlayacak şekilde iyileştirilmesidir. Ancak, bu hedeflerin gerçekleştiğine dair bilimsel bir değerlendirme yapılabilmesi için yeterli veri eksikliği dikkat çekmektedir. Özelleştirme hedeflerinin genellikle sübjektif nitelikte olması, belirli oranların veya maliyetlerin açıkça tanımlanmaması, sürecin başarısını objektif bir şekilde değerlendirmeyi güçleştirmiştir. Örneğin, kayıp-kaçığın düşürülmesi bir hedef olarak belirlenmiş olsa da, bu oranların ne seviyelere indirilmesi gerektiği veya bu hedefe ulaşmanın kamuya maliyetinin ne olduğu açıkça belirtilmemiştir.

Son yıllarda elde edilen veriler, özelleştirmelerin ardından Dicle elektrik dağıtım bölgesi ve Türkiye genelinde kayıp-kaçak oranlarının düşürüldüğünü ve enerji altyapısının yenilenmesine yönelik önemli adımlar atıldığını göstermektedir. Şebekeye sunulan toplam enerji miktarının daha yüksek oranlarda faturaya dönüştüğü, yani kayıt dışı tüketimin azalması ve enerji yönetiminin daha etkin bir şekilde sağlandığı açıktır.

Bununla birlikte, özelleştirme süreçlerinde özellikle 2011 ve 2012 yıllarında Batman ilinde kayıp-kaçak oranlarının belirgin bir şekilde arttığı ve %70 seviyelerine ulaştığı gözlemlenmiştir. Bu artışlar, altyapı yatırımlarındaki duraksama ve operasyonel verimlilik kayıpları ile ilişkilendirilebilir.

Tez konusu olan Dicle elektrik dağıtım bölgesi'nin faaliyetleri, sektörün gelişimi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. DEDAŞ 'nin kamuoyu ile paylaştığı verilerle şeffaflığın sağlanması, sektörde daha etkin analizlerin yapılmasına olanak tanıyacaktır. Kamu ve özel sektör iş birliği, özellikle tarımsal sulama abone grubunda yaşanan sorunların çözümü açısından kritik bir rol oynayacaktır. Tüketicilerin çözüm süreçlerine aktif olarak dâhil edilmesi, hem enerji yönetimi hem de bölgesel gelişim açısından büyük önem taşımaktadır.

Elektrik dağıtım sektöründeki faydaların hangi maliyetler karşılığında elde edildiğinin değerlendirilmesi, açık kaynaklardan sağlanan verilerle mümkün kılınmalıdır. Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirme öncesinde kamuoyuyla paylaştığı ve hâlen erişilebilir olan yıllık faaliyet raporları ile TEDAŞ istatistik kitaplarının sürekliliği, sektör analizlerine anlamlı bir katkı sunacaktır. Ayrıca, dağıtım şebekesinin en temel sorumlulukları arasında elektrik enerjisinin arz güvenliğini sağlamak, tüketicilere kaliteli ve uygun maliyetli enerji tedariki sunmak yer almaktadır. Bu noktada, yerel raporlama mekanizmaları oluşturularak sorunlu bölgelerin ve aşırı tüketim yapılan alanların tespiti ile mücadele süreçlerinin kamu ile iş birliği içerisinde yürütülmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, özelleştirme süreçlerinin enerji sektörüne birçok fayda sağladığı açıktır. Ancak bu faydaların hangi maliyetlerle elde edildiği ve hedeflerin ne derece gerçekleştiği konusunda daha şeffaf ve erişilebilir veri paylaşımı yapılması elzemdir. Bu yaklaşım, Sektörel gelişim ve enerji yönetiminin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- Bahçe, S. &. (2007, 3 3). <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2007.03.003>. 2022 tarihinde <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2007.03.003>. adresinden alındı
- Bal, O. (2013). Özelleştirmenin teorik temelleri ve Türkiye’deki sonuçları. International Conference on Eurasian Economies 2013 Session 3B: Makroekonomi, 355-364. http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/oguz.bal/bildiri/oguz.bal22.08.2014_12.46.02bildiri.pdf
- Bayrak, M., & Esen, Ö. (2014). Türkiye’nin enerji açığı sorunu ve çözümüne yönelik arayışlar. Journal, 28(3), 139-158.
- EMO. (2012). Elektrik Özelleştirmeleri Raporu (GY/2012/9). TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası. https://www.emo.org.tr/ekler/83607ce9109fc05_ek.pdf
- DEDAŞ (2003) Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş , Dedas.com.tr. (2023, 08 17). Dedas.com.tr/Kurumsal.
- DİKA. (2010). Dicle Bölgesi Enerji Raporu. Dicle Kalkınma Ajansı. <https://www.dika.org.tr/dokumanlar>
- Doğru, C. (2010). Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış. DergiPark, 7.
- Dünya Gazetesi. (2010, Eylül 3). Devlet TEDAŞ’ı iyi işletemiyor. <https://www.dunya.com/gundem/quotdevlet-tedas039i-iyi-isletemiyorquothaberi-124918>
- EPDK (2012) 2010 yılı Elektrik Piyasası Raporu Syf99.
- EPDK.(2011). 2011 Yılı Elektrik Piyasası Raporu.
- EPDK. (2023a). 2022 Yılı Elektrik piyasası gelişim raporu. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu.<https://epdk.gov.tr/detay/icerik/3-0-0-102/yillik-rapor-elektrik-piyasasi-gelisim-raporlari>
- EPDK.(2012, 11 15). 4125 sayılı karar.
- Gönen, Y. (2010). Elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğine ilişkin bir değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(2), Article 2.
- İpek, N. (2004, Aralık). Türkiye’de elektrik enerjisi gelişiminin ve TEK’in kısa tarihçesi. Elektrik Mühendisliği Dergisi, 424, 22-23.
- ÖİB. (2013). Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, İdari Faaliyet Raporu . Syf:67.

- ÖİB. (2014). 2013 yılı faaliyet raporu. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı.<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/6/2019/03/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- ÖYK (2013)Resmi Gazete. (2013, 05 11). 28644 sayılı RG. Özelleştirme Yüksek Kurulu 10/5/2013 tarih ve 2013/82 sayılı Kararı.
- Sayıştay (2017) 2016 yılı TEDAŞ denetim raporu . (tarih yok). TEDAŞ 2016 yılı denetim raporu. Sayıştay.
- TBMM (1970). Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu.
- TBMM. (2013). Elektrik Piyasası Kanunu Tasarısı Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu (426). Türkiye Büyük Millet Meclisi.<https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D24/Y3/T1/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/f5d9f0dc-6494-412a-9fa1-24d7971c81e5.pdf>
- TEDAŞ (2011) TEDAŞ 2010 yılı Elektrik Dağıtım Sektör Raporu
- TEDAŞ (2022) TEDAŞ 2021 yılı Elektrik Dağıtım sektör raporu
- TEDAŞ (2023) TEDAŞ 2022 yılı Elektrik Dağıtım sektör raporu
- TEDAŞ. (2017). TEDAŞ 2016 Faaliyet raporu. Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. <https://www.tedas.gov.tr/FileUpload/MediaFolder/7992fd23-1de1-4d4e-8b43-6bb930a32609.pdf>
- TETAŞ (2014) TETAŞ 2013 yılı 2013 yılı sektör raporu.
- TRT (2013) trthaber.com. (2013, 10 1). TRTHABER.com <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/elektrik-dagitimi-ozel-sektore-devredildi-102978.html>.
- YPK (2004) Yüksek Planlama Kurulu, Elektrik Enerjisi Sektör Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi.
- 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu. (2023, 03 14). 3. Maddesi öö bendi. TBMM.